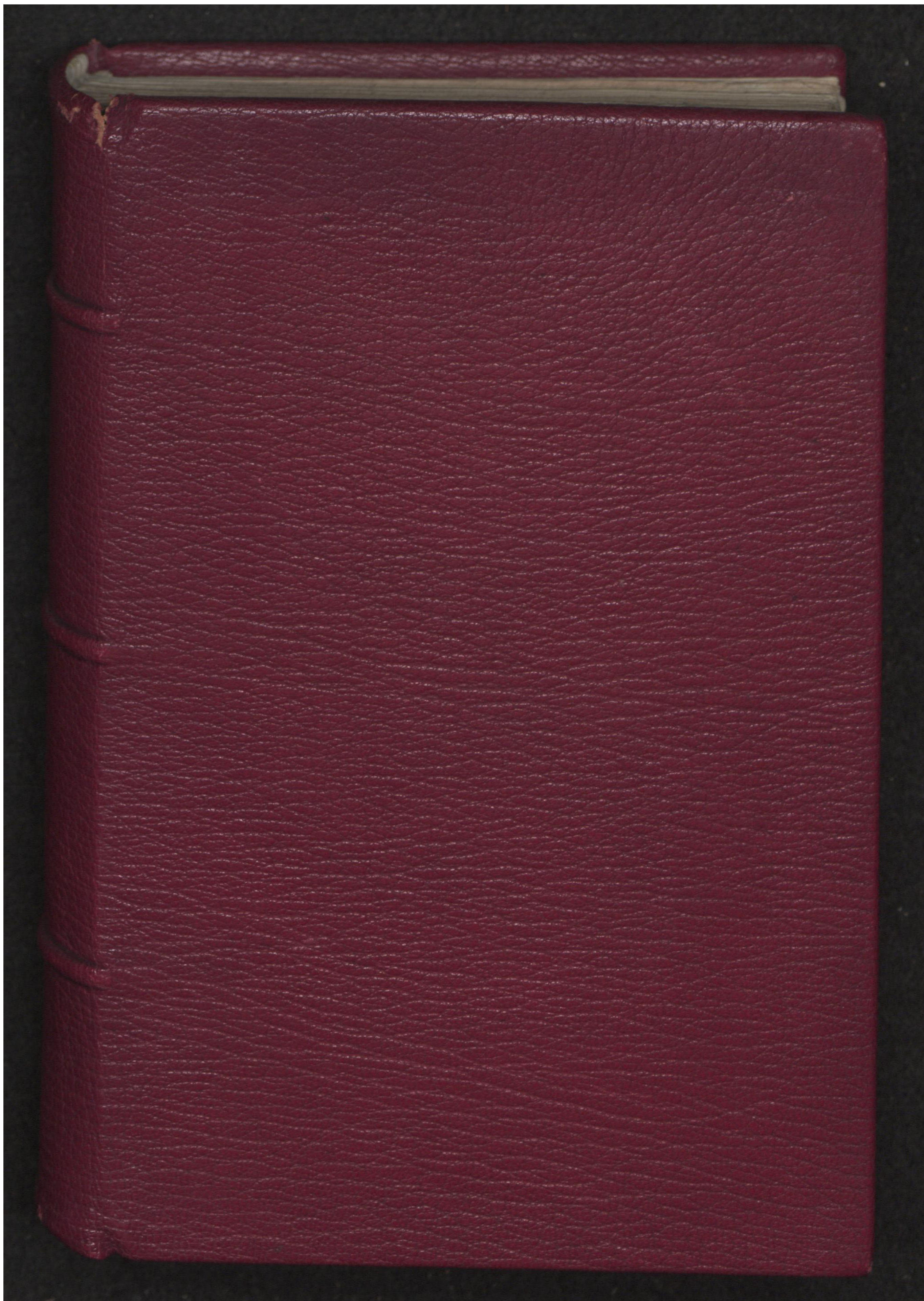
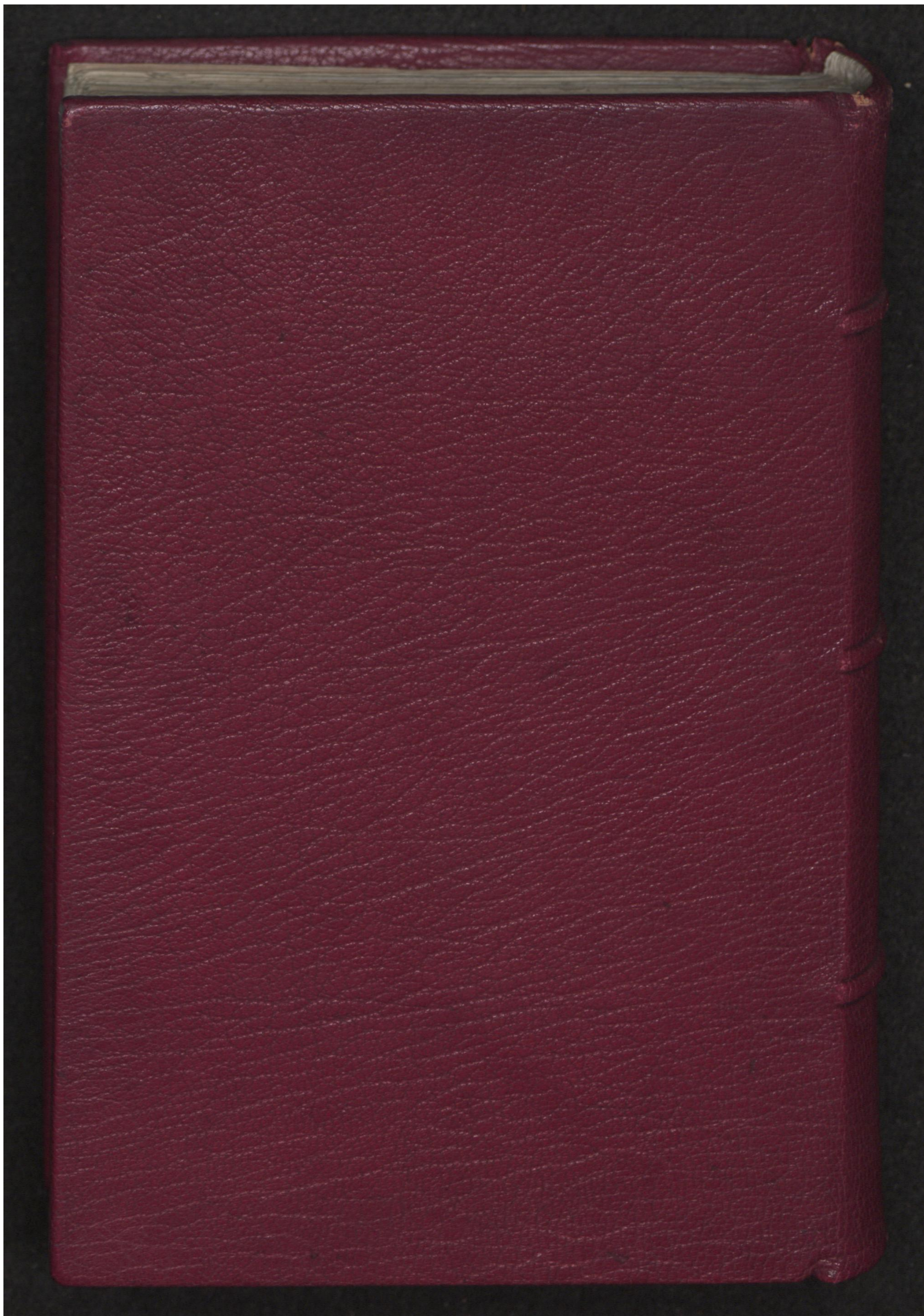

1
6
531

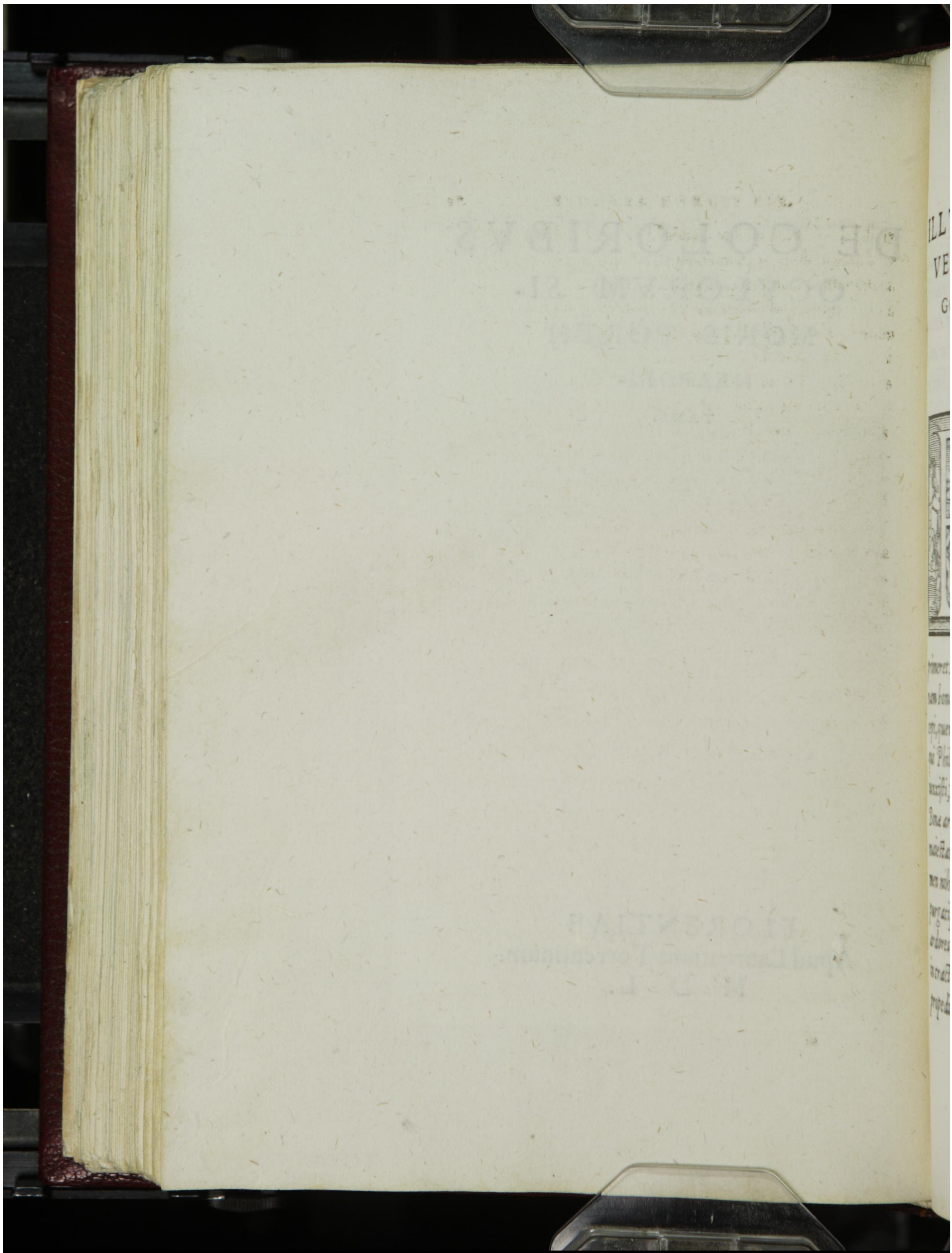

DE COLORIBVS OCVLORVM SIMONIS PORTII NEAPOLITANI.

FLORENTIAE
Apud Laurentium Torrentinum.
M D L.

ILLVSTRISS. AC REVERENDISS. HERCVLI GONSAGAE, CARDINALI AMPLISSIMO, SIMON PORTIVS S. D.

TSI statuerã aliquid, quod ad nostra cõmunia studia pertinere videbatur, mea industria elaboratum ad te mittere, vt meo nomine te salutaret, & mei erga te amoris & obseruãtiæ imaginem exprimeret: (quoniã aliquot ab hinc annis, nescio quonam bono meo fato, nostra tibi placere à multis accepi, quem vnicè, et colui, et admiratus sum semper, qui Philosophiam cum Religione ita acerrimè coniunxisti, vt non minus Purpuratorũ Senatus, *quàm Bonæ artes tibi debeant, & quicquid ornamenti ac maiestatis illis accesserit; tibi acceptũ referant:) tamen nihil in mentem venit, quod dignum esset tuis purgatissimis auribus. Quare cum per istos æstatis ardores, nonnihil otij nactus essem, bonas illas horas, in tractationẽ de Coloribus oculorũ conuerti, atq. eã propediem absolui. Cognitio enim causarum innume*

ræ colorum varietatis, quæ in hominum oculis maximè cernitur, in Aristotelis philosophia desiderabatur; vtpote quàm obscurè Aristoteles nobis tradidit. Galenus autem, etsi explicatius, non tamen acri iudicio eā digeßit. Accedit, quòd altero abhinc anno, enarrationem de Coloribus cum edidißem, hanc de Oculis lucubratiũculam philosophiæ studiosis pollicitus fueram. Qualemcunque igitur tuo nomini nũcupo, ac huius opusculi censorem te constituo. in quo si quid minus arridet (erunt sanè plurima) totum illud, pro tuo arbitrio castiges.

Vale:

DE COLORIBVS OCVLO-LORVM SIMONIS PORTII NEAPOLITANI.

ARTIVM hominis, multorumque animaliũ præſtãtiſsima, quę natura animalia liberaliſsimè honeſtauit, ſunt oculi; qui lucis vſu vitã diſtinguũt à morte. neque vlla ex parte maiora, ac certa indicia ægritudinũ & affectuum animi, vel maximè hominis, quàm ab oculis habemus. A quibus hominis clementiã, miſericordiam, odium, amorẽ, triſtitiam, lætitiã, temperamentũ, cæteraſque perturbationes coniicimus. Quo fit vt non ignobiles philoſophi, præcipuam animi ſedem in oculis poſuerint. Etenim ardent, ſplendeſcunt, nictant, rident, triſtãtur. Hinc illæ lachrymæ commiſerationis, ac pietatis, nonnunquã lætitiæ notæ. His accedit non mediocris perſuaſio, in oculis animũ contineri; quare cum illos oſculamur, animum videmur attingere. Ad hęc, cum aliquid intentiſsimè cogitamus, ita ſanè à viſibilibus præſentib. abducimur, vt oculorũ nullus videatur vſus. Sic, & qui morbo comitiali ſunt correpti, apertis oculis nihil cernũt, animo caligãte. quod apertius cognoſcimus, cum lepores patẽtibus oculis, dormire videamus, multoſq́. hominum, quos κορυβαντιᾶς Græci nominant. Ob id Galenus caput propter oculos à natura formatum perſuaſit, cum in illis totus pe

nè conſpiciatur animus, quamuis ſint partiũ minimę: atque propter vtilitatis dignitatẽ, cerebro, in quo eſt precipua animæ facultas, ex illius ſententia natura cõiunxit. Sed Peripatetici, quorum ſtudiũ in perquirenda veritate ſemper fuit, ſenſibus rationem comitẽ adhibere; viſus nobilitatem inter cęteros ſenſus, duabus viis nanciſcuntur; rebus viſu cognitis, & ſinceritate inſtrumẽti. Etenim rerum plurimarũ, longeq́ue diſſentientiũ percipimus naturam, ipſo viſu duce, vt qui maxima ac plurima eorũ, quæ corporibus inſũt, certiſsimè eminus diſcernat, colorẽ, magnitudinẽ, figuram, motum, poſitionẽ, atq. interuallũ inter ſeſe, & inter ea quæ procul ſunt diſsita renũciat, videtque alia quidem moueri, alia verò loco manere. quædam rurſus quo pacto inter ſe connectantur, alia quomodo ſeiungantur diiudicat. Inde Ariſtoteles ſupra omnes alios ſenſus, viſum homines diligere, perbellè notauit: quoniã multas rerum differentias nobis demonſtrat. Aeterna quippe, & generationi obnoxia corpora luminis naturã ſibi aſciſcunt, quod nullo alio ſenſu, niſi ſolo viſu in ipſis ſtellis percipimus. Sũt quidem oculi veluti anteambulones ad metienda aſtra, & æternorum perſcrutationem. quòd ſi illis priuabimur, non modò coloris ac luminis ſcientia abolebitur, verùm etiam & nobiliſsima ſcientiarum, poſt naturalis aſtrorumque peritia, proximè corruent. Quãta adhæc huius ſenſus vtilis nobilitas ſit vel maximè declarant cęci, qui cum vſu videndi priuentur, ab omni ciuili dignitate arcentur, veluti animalia media inter viuentia & mortua. His accedit & organi ſinceritas, quod non ex elementorum coitu cõſtat, ſed aquæ naturam obtinet, vt Ariſtoteles libro de Senſu, & ſecundo de Partibus, & quinto de Gene

rat.animal. docuit. Quòd si sectione Problematum XXXI. igneum esse pronunciauit, id fit, quòd sæpe vsu veniat in circularibus disputationibus respondere, quod philosophorum vulgus sentire tunc videtur: quoniam facile credimus, quod vulgatum est. Sed quod elaboratè docuit id ex libris acroamaticis accipiendum est. Huius igitur nobilissimi sensus propositum est colores & illorum differẽtias, ac causas perquirere: & quibus rationibus animi propensiones ex ipsis oculis præsentimus. quoniam non satis explicatæ sunt causæ difformitatis oculorũ, nec à Philosophis, longeque minus à Medicis. Cæterùm in horum tractatione, operæpretium est partes ac situm, ordinemque partium, è quibus colores oriuntur, enarrare. quandoquidem omnis certa cognitio à primis recta via proficiscitur. singula summatim tamen & breuissimè perstringam, quòd hæc à Medicis quàm longissimè sint tractata, & iuniores Anatomici magna de iis ediderint volumina.

De situ oculorum. *Cap. II.*

MEdici primæ classis, quorum princeps Galenus est, persuaserunt, motus & sensus originem, cerebrum esse. Et cum eius substantia, neruorum substantiæ sit valde similis; ab eodem cerebro, neruos proficisci euidentibus ad sensum probationibus demonstrasse, omnes pro confesso habuerunt. Adde, caput propter oculos perfectis animalibus, datum esse à natura. Hinc colligere est cur oculi positi sint in capite, nempe propter nobilitatem vt longe viderent: tum vt ad cerebrum (quod est sensus principium) quò defendantur; propius accederent. Hanc quoque sententiam libro secundo

de Partibus animalium Ariſtoteles probaſſe videtur: etſi ſexcentis aliis in locis apertiſsimè eam impugnarit. Inquit enim, Caput priuatum eſſe carne, vt melius ſentiat cerebrũ. Rationemq́. annectit, Vim enim ſentiendi ſitam in cerebro exiſtimandũ eſt. Hinc ſenſus omnes oriri à cerebro colligunt. Sed Ariſtoteles rationibus rebus congruentibus quęſtionem hanc diremit libro de Partibus animal. I. naturã ait optimo conſilio animalibus perfectis, ac ſanguine præditis, parte ſuperiori (capiti videlicet) ac anteriori oculos, formaſſe. Superiori quidẽ, quoniam cum aqueę ſit naturæ (cerebrum enim humidũ, ac frigidum eſt) vt facillimè à cerebro conſeruentur ac generentur. conſeruãtur ſanè à ſuo ſimili, quoniã aqueæ naturæ eſt oculus, frigidus ſcilicet & humidus. A cerebro igitur defenditur, ne ab exiccantibus calefacientibusq́. cauſis, infirmeretur. Porrò ab oculis meatus ad venas circa cerebrũ ſparſas tendunt: quę ſanguinẽ puriſsimũ continent, vnde puriſsimi etiã ſpiritus exeuntes, videndi ſenſum abſoluunt. Inde Philoſophus vim ſentiendi, in cerebro ſitam dixit; quoniã ibi tẽperantur ſpiritus, vt viſui, & auditui, vim ſentiendi præparent. Ob id ergo maximè in capite hi duo ſenſus ſiti ſunt, vt à cerebro illorũ organa foueãtur: à cerebro quidẽ, viſus; à cerebello verò & parte poſteriori auditus, cũ multũ ſit aëris in parte illa poſteriori, qui organũ ſenſus auditus eſt. Adhæc, & oculi à cerebro originẽ ducũt, vt paulò pòſt audies. Tactus verò & guſtus apertè à corde dependent; quoniã caro, quod eſt illorũ organũ, vel mediũ, ſi cordi cõparetur, vel ſpiritibus, à corde ortũ ducit; cũ generetur à ſanguine, qui poſtremò à corde proficiſcitur, vt ſenſit Philoſophus. Per carnẽ autẽ, muſculoſam intelligas ſubſtantiã, et nõ ſimplicẽ.

totum enim illud ſentiendi medium,eſt fibris ac neruulis coagmentatum.quæ verò caro ſimplex dicitur, parenchyma peregregiè Eraſiſtrato, & Ariſtoteli, veluti limus,qui in venarum capitibus generatur,dicitur.Non eſt igitur in alia parte locatus oculus,niſi in capite,quòd ſanguis cæterarum partium,vtpote craſsior,& plus iuſto calidior,ſenſum retunderet,cōtráque efficeret, quàm inſtitutus, & cuius gratia adiunctus eſt animalibus, exigeret: Eapropter quoque Natura caput carne vacans formauit,tum ne grauaret preſſum onere:tum quòd ſi circūſeptum caput eſſet carne,quæ calida eſt,cerebrum ſpiritus refrigerare non poſſet,teperet enim & intemperatiores ſpiritus ſenſoriis diffunderet. Hæc itaque eſt prima,à ſubſtantia oculi deſumpta ratio,cur in parte anteriori,& ſuperiori,iuxta cerebrum oculos Natura locauerit.Mox altera ratio ſequitur à fine profecta.Cum motus in directum fiat & in partem anteriorem; eodem ſanè proſpiciendum eſt,quò motus agitur. Hac igitur ratione, parti poſteriori non infixit oculos, tum quia functiones non abſoluuntur, niſi in directum,& ante : tum quia cerebrum parti anteriori,& non poſteriori Natura indidit. Succedit & tertia ratio Philoſophi,quòd cum omnes ſenſus à corde,veluti à fonte proueniant,idque parti priori animalis cōmiſſum ſit,ſenſus quoque eadē in parte locantur.Sed his ſe ingerit dubitatio quare gemini ſint oculi? Dicas,quòd præter tactum,gemina ſedes ſenſoriis data eſt. nam etiam ipſa lingua bifida eſt, huius ratio eſt, duplex corporis pars,dextra ſcilicet,& ſiniſtra : fit enim vtraque in parte ſenſus.Sic & aures duæ, & nares duæ,& oculi gemini ſunt, quin & in guſtu, etſi obſcurius, diſtinctio tamen quædam videtur : linea

enim tenuis linguam partitur. Sed hoc in tactu incertum est, quoniam primum eius sensorium non est caro, nec aliqua pars carnis, sed aliquod intimum, quod philosophi cor vel spiritum dicunt. Quoniam enim tactus totius animalis principium est, & quo animal est animal: par erat, vt omnibus partibus mollibus indiscretè se diffunderet. ob id igitur certa particula in corpore animalis non est illi sensui constituta. Se infert & alia dubitatio. Quid sibi velit Philosophus secundo libro de Generatione animalium, cùm inquit: Solum præ cæteris sensoriis, oculum corpus proprium habere: cum & aures sint propriæ particulæ auditus. Satisfaciendum huic est, quod per proprium, aut intelligendum est, determinatam particulam; vel proprium corpus, in quo cum aliis non communicet, nam humor crystallinus, primum est visus instrumentum, eiusque peculiare corpus ac proprium: cætera verò sensuum organa, sunt communia cæteris partibus, vt membranæ, cartilagines, caro, & huius generis reliqua. Et de situ oculorum hactenus.

De partibus oculi. *Cap. III.*

OCulus sub fronte in osis cauitate, veluti in sua regia locatur, multisque constat particulis: quarũ vna est, quæ nobis vsum videndi præstat, cæteras vero ad huius salutem cingentes, ac stipantes Natura instituit. In medio omnium hæc nobilissima particula, quę à Gręcis medicis dicta est ὑγρὸν κρυσταλλοειδὴς locum sibi vendicauit: cætere verò tum humores tum tunicæ, aliæ, iis quæ offendere & lædere possent, resistunt; aliæ ad functiones absoluendas conferunt. Ab humore igitur crystallino initium sume-

mus. Est cryſtalloides humor, non fluidus, ſed paulò firmior penè vt cera, vt recipere imagines commodè poſsit; lucetque in media pupilla, & albicat, vt facilius varios colores recipiat, non ſecus quàm in externis in puro cryſtallo fieri videmus. Atque interdum tanta eſt huius luciditas, vt extra oculos ſplendor emittatur, veluti in cattis, multisque animalibus noctu videre licet. Rotundus hic in ſectionibus conſpicitur, non autem angularis, ne ab occurſu rerum lædatur; non tamen exquiſitè, vt imago rei viſu percipienda figatur, lumenque ipſum certo loco firmiter conſiſtat. Quod enim vndiquaque ſphæricum eſt, nõ fixè recipit. Porrò Optici, ex Mathematicis ſubtilius rem inquirentes, oculum montis altitudinem, & rerum viſibilium magnitudinem non aſſecuturum; niſi eſſet rotundus animaduerterunt; quippe niſi pupilla, per quam immutatur, eſſet ſpherica, non perciperet, niſi æquale ſibi, quoniam viſum effici contingit, per lineas rectas in oculum incidentes perpendilariter, & in oculi centro concurrentes. Quare ſi eſſet ſuperficie plana, niſi ex ſuperficie æquali, non ingererent ſe perpendiculariter. Decuit igitur illum eſſe ſphæricum, vt lineæ à re viſa ad perpendiculum caderent in pupillam, quòd, ſi obliquè inciderent, minus videremus. Sed vt omnis oculorum ratio à naturalibus functionibus petatur, dicamus, quòd cum variis motibus moueatur oculus, decet figuram eius eſſe ſphæricam, quoniam ad motus, quæ in gyrum fiunt, eſt aptiſsima. Adhæc, habet oculus rationem centri, vt comparatur viſibilibus; quoniam lineæ quæ ducuntur ad ipſum, vt paulo antè dixi, ad perpendiculum cadunt, & ob id efficacius ab his mouetur, vt videat, quàm ab iis quæ ſibi circumſtant. Ac vt conſide

ret ſpecies,non omnino ſphæricum Natura effinxit.
Quòd ſi quiſpiam obiiceret,nos non probaſſe,cryſtal
loidem eſſe præcipuum inſtrumentum, quo videmus;id ratione, & experimẽto clarè perſuadebimus.
Ratione quidem,quòd nulla pars oculi, nec clarior, nec dilucidior,nec magis in medio fixa ſit quàm iſta. fit enim viſio ab illa ſanè oculi parte, quæ lucida eſt, & qua lucida,non autem qua humida. Cum igitur nulla ſit lucidior hac, nec fluida ſit, ſed firma, & in medio repoſita;eſſe præcipuum inſtrumentum quo videmus,humorem cryſtallinum patet.Hoc quidem argumento Ariſtoteles perbellè philoſophis perſuaſit,cor eſſe principium omnium partium,tum ſimilarium,tum diſsimilarium corporum animalium;quoniam in medio natura conſtituebatur. Quòd ſi hæc non probes,experimento Medicorum ſine cunctatione credendũ tibi erit;quo conſtat,quòd quãdo in ſuffuſionibus oculorum,inter corneam tunicã,& cryſtalloidem humor diffunditur,& paulatim craſſeſcit, viſu priuamur.Si verò aut inferius cogitur,vel ad latus humor ille craſſus depellitur, vſus videndi redditur. Igitur, cùm non alia in parte, hanc ſuffuſionem viſum prohibere inſpiciamus, niſi cum cryſtalloidem occupat (quandoquidem, etſi in albugineo; aliiſue partibus circumuicinis ſtilletur humor à capite,vſum tamen videndi non impedit) verum hoc eſſe videndi inſtrumentum aſſentiendum eſt. Eſt igitur cryſtallinus lucidus,rotundus,& in medio ſitus,quo abſoluitur viſio. Porrò cum hic ſit in medio partium oculi,parte poſteriori,& anteriori, contiguos habet humores, parte quidem poſteriori eum,quem Græci ὑάλινον, Latini vitreum dixerunt. hic nec vt cryſtallinus conſtat albicátue, nec fluidus eſt vt albugi-

neus; ſed ſapit naturam mediam, atque ob id, vitro liquefacto aſsimilatur. In vitreo cryſtallinus, veluti gemma in anulo infixus eſt, mediamque huius partem poſteriorem ambit. Huiuſmodi humoris vtilitas, & finis, cuius gratia illum Natura inſtituit, eſt, vt adiumentum præſtet cryſtallino. cùm enim omnis animalis particula calido vigeat, quo præſens nutrimentum mutatur, ac concoquitur, ſimilisque particulæ redditur; cryſtalloides, cum ſit animalis nobilis particula, & aqueam naturam ſapiat, vtputa animalis membrum, calido fouetur. A venis igitur retiformis, qui panniculus eſt immediatus cryſtallino, reſultat humor vitreus (qui ſanè non eſt ſanguis, ſed ſanguinis excrementum) vt alimentum præſtet cryſtallino. Verùm, quia cryſtallinus, calidum ſanguinem in ſui ſubſtantiam conuertere non poteſt: conſultò à Natura conſtitutus eſt medius humor, qui ſimilis ſit cryſtallino, & propter debile calidum, facilius quod de cryſtallino deperditum eſt, reſtauret. Parte autem anteriori eſt humor, albo ouo perſimilis, vt totum oculum irriget; & cryſtalloidem, ne ab exteriori aëre deſiccetur, & afficiatur, defendat. Hic albugineus humor fluidus, ſubtilis, & multus intercipitur inter corneam membranam, & cryſtallinum humorem. ſubtilis, vt ſpiritus per eum facilè penetrent; multus, vt iis quæ offendere queunt reſiſtat. Tres igitur eſſe omnes humores, quorum medius eſt cryſtallinus, & eum reliqui duo circumſepiunt; & quo conſilio Natura eos inſtituerit, dictum eſt. Porrò cum humores certo loco contineri neceſſe eſſet; Natura iis tunicas, ac panniculos, vt in vnum coërcerentur, addidit, qui à cerebri panniculis ortum ducunt. Parte itaque oculi poſteriori verſus os capitis, tres panniculi à Medicis nu

merantur, quorum primum humori vitreo contiguum, qui ad rete figuram vitreum circundat, ἀμφιβληστροειδῆ & retinam, translatitio nomine, dixerunt. Hic quidem visorium neruum circumtegit, extenditurque ad modum rete, è pluribus venulis scatens; per quas, & neruulos spiritus ad crystallinum ducitur. oritur à molli panniculo tangente cerebrum. Post hunc, alius est panniculus, quem χοροειδῆ & secundinam vocant, ob id quod resinam foueat, nutriat & iuuet ne rumpatur, illique hac ratione iungitur, hic quoque à molli panniculo cerebri proficiscitur. Succedit postremò ossi cõiunctus panniculus, durus & solidus, & ob id σκληρὸς vocatus, à duro pãniculo cerebri ortus. tres hi panniculi, parte posteriori humores claudũt. Sed parte anteriori oculi, primus est, qui albugineo humori iungitur, eumque circundat, ne in crystallinum dilabatur, & aranea tunica nuncupatur. Alius deinde est, quem vueam tunicam nominamus, quòd acino nigræ vuæ colore persimilis sit. Tribus sanè de causis Natura sagax vueam formauit, vt corneam, cui committitur humectet, & nutriat. Post hæc vt inter corneam, & crystallinum humorem intercedat, ne membrana illa cornea, sua duritie, crystalloidem premat ac lædat, denique colore nigricante infecit, vt lumen in vnum coëat, ne dissoluatur, dispergaturque. Mollis vuea est, ne nocumentum crystalloidi inferat: & qua corneam contingit læuis, ne ab ea lædatur. in eius medio foramen est, quod pupillam multi vocant, per quod lumen ingreditur, ac imagines ad crystallinum deferuntur, cuique nerui visorii infixi sunt. Huic succedit membrana cornea, non tamen est contigua, sed interponitur aqueus humor. Cornea igitur membra-

na, exilis admodum,& alba eſt,vt ſpecies viſibiles ac ſpiritus penetrare poſsint:eſt & dura,ne leui quauis de cauſa rumpatur, ſimul & cryſtallinum tueatur. Poſtremò panniculus,qui non vndique circundat, ſed oculum vnit,& prædictos panniculos connectit,tunica coniunctiua dicitur. hic corneæ non imponitur, alioqui nec ſpiritus,nec ſpecies vlla in cryſtallinum reciperetur. Hæc Medici; etſi inter ſe de panniculorum & tunicarum numero diſsideant, nam alii ſeptem, quidam ſex,nonnulli quinque, alii quatuor ſtatuunt: ſunt qui tres,& qui duas tunicas ponant.Nos autem enumerauimus ſeptem, parte quidem poſteriori tres,retinam,ſecundinam,& duram: parte anteriori quatuor,araneam,vueam,corneam, & coniunctiuam. Sed quantum à Philoſophis diſsideant, inferius alio capite explicabimus.

Quid ſentiat Ariſtoteles de partibus oculi. *Cap. IIII.*

MIram oculi ſtructuram ex ſectione, ac diſtincta partium enumeratione, Galenus,& poſteriores Anatomici nobis declararunt. verum Ariſt. quòd ſuo tempore non eſſet exquiſita ſecandi in minutiſsimas quaſque partes ars, vt libro de Partibus ſenſiſſe videtur Auerroes,& ſecũdo libro de Anima: tũ quòd Philoſophũ id non deceret, ſed Medicæ potius artis munus eſſet:aut fortaſſe rationabilius (cui ſententiæ accedo)quòd multas partes in vnã ſubſtantiam venire crediderit,non tot enumerauit: tamen diuerſas facit,quia eas locis diſcernat,anteriori ſcilicet, & poſteriori.Oculũ igitur in tres principes partes ſenſu manifeſtas Ariſt. diſſecuit 1.de Hiſtor, nẽpe in pupillam, in nigrũ orbiculũ illam ambientem,& in id quod poſtremò nigrũ cõplectitur,quod albũ oculi dicitur.

Pupilla, est paruus ille circulus, qui à Medicorum vulgo foramen vueæ dicitur. Aristoteles primo & quinto de Historia, & secundo & tertio de Anima & sexcentis aliis locis, pupillam esse humorem quo videmus, in quo sit sentiendi vis, dixit. Hic quidem humor à Medicis, & à Galeno 11. de Placitis esse orbicularis, & cuiusmodi est glacies modicè concreta, vt superius diximus, traditur. Niger verò orbiculus, qui pupillam circuit, etsi multis inficiatur coloribus frequentius tamen ad nigredinem declinare cernitur, & ob id Oculi nigrum, dictus est. Tertia pars est album oculi, simile albo oui quod in habentibus sanguinem, pingue & crassum est; consultò à Natura factum, ne humidum oculi, frigore algeret, nec calore desiccaretur. Hinc totum oculum aquę naturam sapere apertè cognoscas, cum præcipuæ eius partes sint humores. Quare etiam oculum solum proprium corpus habere præ cæteris sensoriis, perbellè secundo de Generatione animal. annotauit Philosophus, quòd corpus humidum, ac frigidum sit. idque tribus persuasit libro de Sensu, quoniam corruptis, ac perfractis oculis, quod inde exit videtur aqueum. adhæc, quia pueris & quamplurimis animalibus vbi primum oculi formati sunt, excedunt cætera membra splendore, ac claritate, non ignea, nec aërea, quòd ea non constaret, sed aquea denique quia album oculi, humidum, & crassum est. Vitreum autem humorem prætermisisse videtur; sed quòd humor ille, non à visione, sed à vegetatione humoris glacialis in regionem oculi per meatus à cerebro decidat, & magis excrementum, quàm pars sit, ob id subticuisse videtur. Atque hoc significauit 11. de Generatione animalium, cùm inquit, quòd à cerebri humore secernitur

pars

pars purißima per meatus qui ab oculis ipsis tendere ad membranam cerebri visi sunt. sed Galenus VIII. de Vsu part. id de spiritu intellexit cū ad verbū dixit. Producit itaque cerebrum quandam à se portionem ad humorem crystallinum, vt eius humoris affectus cognoscat: quæ productio sola meritò meatum habuit sensibilem, quòd sola spiritum animalem continet quamplurimum. Pars igitur purißima, est spiritus, qui per meatus visorios ad crystallinum defertur. Cæterùm Aristoteles, non modò temperatiorem spiritum deferri ad occulos per meatus sentit; sed hic (vt mihi arridet, & Ephesio) per sensorium, crystallinum intelligit: per oculos, qui crystallinum complectuntur, & adde album, quo oculus prominens apparet. Glacialis igitur humor in venarum capitibus situs est, à quibus & sentiendi vis, hoc est spiritus temperatiores, & qui à sanguine illarum venularum (quæ in molli panniculo cerebri consident) excernitur, & vitreus humor dicitur, crystallinum fouens, & quoquo modo, si quid eius deperditur, instaurans promanat. Putat autem Philosophus à cerebri humore partē purißimā, qui spiritus vocantur, secerni, & per meatus, id est neruos visorios ferri; non à substantia cerebri, vt videtur intelligere Galenus VIII. de Vsu part. quoniam spiritus subtilißima pars sanguinis est, & cerebrum est exangue, Sanguis tamē ille in venulis membranæ, & panniculis ipsius cerebri, frigidior, ac humidior factus, tēperatior fit, vt sit instrumentum videndi: licet iudicium nouißimè fiat in corde, atque ob id Alexander Aphrodisieus dixerit, videre non esse recipere, sed potius iudicium de re in organo recepta. Quòd si mihi quis obiiciat, à substantia cerebri purißimam illam partem se-

cerni;nam cùm inquit à cerebri humore, videtur à ſubſtantia cerebri, & non à venulis circa cerebrum abire. Adhæc, cum ſubdit Philoſophus,cuius rei argumentum eſt;de humiditate cerebri intelligere videtur,quũ nulla alia pars ſit humida in capite præter cerebrũ,&oculus frigidus,humidusque ſit. Dicas Ariſtotelem velle probare, quòd à cerebro pars illa puriſsima ſecernitur, hoc eſt ab humiditate ſanguinea cerebri; quando à ſubſtantia cerebri ſanguis factus eſt humidior, & frigidior. quoniam nulla alia pars in capite eſt humidior cerebro. Cæterùm nolo te ignorare,me non ſemel vidiſſe venulas in ſubſtantia cerebri, id eſt, in anfractibus ſubſtantiæ cerebri: quo fit,vt non modò à venis membranæ circumeuntis ſubſtantiam cerebri,ſed ab ipſa ſubſtantia cerebri ſecerni poſſe putandum ſit. Porrò cum ſecundo de Partibus inquit,Ab oculis meatus ad venas circa cerebrum ſparſas tendunt: per meatus,non modò venas,ſed neruos intelligere oportet, per quos aliquis humor percolatur. Verùm cum nerui viſorii circum tegantur retina illa,quæ eſt pars proficiſcens à molli panniculo cerebri vel ab ipſa nerui ſubſtantia:totum illud vocat meatum,neruum ſcilicet coopertum panniculo. Probat igitur Philoſophus hoc argumento, partem illam ſecerni à cerebro, & à nulla alia parte; quoniam oculus ſit frigidus & humidus, & cerebrũ frigidum & humidum. oportet enim vt ſimile foueatur à ſimili. Sed ad vitreum veniamus,qui vt diximus eſt excrementum venularum membranæ cerebri circumeuntis viſorios neruos,hic cryſtallinum complexus eſt;quoniam eſt ſimilis, & leui facta mutatione concreſcit,& albicat. Sed cum humidum ad diffuſiones lubricum,alio contineri vaſculo,neceſſe ſit; Na-

tura prudentiſsima, tunicis & membranis oculum concluſit, quas Medici ſeptem numerarunt. Ariſtoteles V. de Generatione animal. vnius meminit, quæ pupillæ obtenditur, quam medici corneam dixerunt. Plinius vero lib. X I. pupillã, corneam vocat, propter membranam pupillæ obtenſam, quæ organum videndi tuetur, & ad viſionem multa præbet commoda, ſi tres conditiones habuerit, vt tenuis, alba, & læuis ſit. Tenuis, vt extranei motus recto tramite, & facilius ad illam ferantur. Læuis, ne rugis obumbret, vt X. de Vſu part. docuit Galenus, qui ob id ſenes acutè cernere negauit, quia, vt cæterarum partium cum ſeneſcunt, cuticula exaſperatur, & craſsior redditur: ſic oculorum quoque, ſeneſcentibus illis, cutis obrugatur. Attamen aliam, & lõge diuerſam huius membranæ corneæ vtilitatem adfert Galenus eodem X. de Vſu partium, quare tenuem Natura finxerit: nempe vt ſplendores ſponte trãſmittat. Ariſtoteles vero, vt rectius, & facilius recipiat motus ab aëre ambiente, & à viſibilibus. Sed planè in cauſa huius diſſenſionis fuit, quòd Platonis hæreſim ſecutus Galenus, viſionem fieri extramittendo aſſeruit, quaſi radii exeuntes obiiciantur lumini aëris, ac inde ſpecies comprehendantur. Conſentiunt nihilo minus Ariſtoteles & Galenus, in hoc quòd ſit alba id eſt perlucida. nam ſecundum Philoſophum, ſpeciem recipit, qua lucida eſt. Galenus præterea tribuit illi duritiem, vt ſit inſtar propugnaculi; & violentiam eorum, quæ extrinſecus incidunt, excipiat. Ariſtoteles non duritiem, ſed læuitatem largitus eſt, voluitque illam eſſe albam, vt tranſluceat. Dictum eſt enim libro de Coloribus, per albedinem luciditatem non ſemel Ariſtotelem intelligere. Sic primo Meteororum, Solem album eſſe di-

xit,quòd ſit maximè lucidus,& nullo colore afficiatur. Similiter aërem album, & omnia elementa per ſe,& inuicem non alterata,alba dicimus,vt eodem libro explicauimus.Membranula igitur eſt alba, quoniam nigrum,quod continet, lucidum eſſe non poteſt. hæc enim eſt nigri natura,vt non tranſluceat.vnde laternæ lucere nequeunt,ſi ex nigro cornu confectæ ſint.Ad viſionem itaque duas præcipuas partes obſeruat Philoſophus, ſenſorium ipſum, glacialem humorem,& hanc membranam corneam.Quod autem nigrum oculi dicitur,quodque vuea dicta eſt,iuuat ad ſpecies,& lumen coërcendum, ne in immenſum diſpergatur.Huius tres ſunt affectus.Primus eſt color cæruleus,vel niger,quo tunica tincta eſt,quem Galenus ſummopere admiratur;cũ in nulla alia corporis parte,præterquam in hac ſola inueniatur, neque alia quæuis pars,præter hanc,eo indigere videatur.Eius inquit rei argumentum eſt,quòd nihil fruſtra à Natura factum ſit.Secundus eſt pars interior vitreum humorem continens aſperiuſcula,& mollis inſtar ſpongiæ & humida; ſed qua ratione id fuerit factum,aliter Galeno,quàm mihi videtur.Sentit enim, vt iam diximus,à nigredine coërceri ſpiritus, ne diſpergantur radii: mihi verò, ac philoſophis Peripatecicis ſentiendum videtur,ne ſpecies diſpergantur, quæ è viſibilibus excipiuntur. Aſperam autem,ac ſpongioſam eſſe dixit Galenus, vt nutriatur intus humore in partibus illis imbibito.Sed à Peripateticis aliter dicendum eſt, quòd cum in ipſa vuea ſint venæ & arteriæ,parte exteriori tangentes corneam, nõ alio petito alimento nutriri decuit, quod ſanè nutrimentum ſufficiens eſt,ac in omnes partes rationabiliter penetrare debet. Dicere ergo expedit, colorem

non poſſe in ſuperficie illa, ſi leuiſsima eſſet, contineri: atque iccirco Natura condidit ſpongioſam ſuperficiem, vt colorem ad viſionem admodum vtilem conciperet, ac retineret, alioqui ſua lubricitate diffflueret ac laberetur. Vel ne plus nimio cryſtallinus fulgeret. illud enim magis opacat, quod in illis aſperitatibus continetur. Humida quoque debuit eſſe, non modò vt foueret cryſtallinum, & nullam illi noxiam inferret, ſed vt ad ſpecierum receptionem magis iuuaret, ſiccum enim difficulter recipit, quamuis diu retineat. Amplius exteriori ſuperficie, qua corneam contingit, duriuſcula eſt, ne duritie corneæ lædatur. ſic Galenus. Sed rationabilius reſpondere poterimus, quare Natura partem illam vueæ duriuſculã fecerit, quòd cùm extenſionem patiatur, tum ab humore, tum à ſpiritibus, pupillamque modò dilatari, modò contrahi videamus: ne his motibus rumperetur, duriuſculam oportuit eſſe. Poſtremo foramen in medio habet, vt inde viſibiles ſpecies confertim recipiat, ſi enim hoc à Natura prætermiſſum fuiſſet, nullus eſſet videndi vſus. Hinc habes, præcipuas eſſe oculi partes, pupillam, & quod nigrum, vel cæruleum oculi dicitur, & tertium album: cæteras verò tunicas conſultò prætermiſiſſe videtur Ariſtoteles. Primum enim membranula à natura conſtituitur, vt defendat corpus quod continet. At retina eſt mollis panniculus cerebri, qui neruum viſorium veſtit, & à cerebro exortus extra os eodem habitu egreditur, craſſuſque eſt, ne aliqua in parte lædatur ab oſſe: & vt deferat ſecum per venulas ſpiritus & ſanguinem. Nõ igitur eſt oculi panniculus, cum nullum humorem contineat, ſed cerebri. Sic nec aranea, cum idem ſit panniculus

cum retina. Coniunctiua item ea parte, qua oculum coniungit, ligamentum oculi, ac musculorum nominabitur, & non panniculus: ea verò parte, quæ crystallinum obumbrat, vuea dicitur. Eadem fermè ratione, & durus panniculus, qui parte posteriori dicitur σκληρὸς à Medicis, parte anteriori tunica cornea dicitur. Sed dictis Philosophi dubitationes se ingerunt: prima, cur pupillam aqueam potius, quàm aëream Natura instituerit, cum aër sit magis pellucidus, & diaphanus? Huius quæstionis solutioniem ab ipsomet Philosopho petamus: qui secundo de Partibus, & libro de Sensu inquit, Visum aqueæ naturæ esse, quòd hæc omnium perlucidorum maximè conseruari potest. nam cùm aêr facilius exiccetur, & lubricus sit, nō ita coiret, nec imagines impressas retinere posset. Sed nec duros oculos animalibus terrestribus sanguine præditis Natura formauit, quòd ad ea quæ eminus distant prospiciendum impedimēto esset durities: verū propugnacula animalibus pedestribus cilia, palpebras, supercilia, & ossis eminentiam addidit, quæ ab extraneis, & violentis ictibus oculum defenderent. Humor igitur crystallinus videtur aqua modicè concreta, & non dura, quoniam minus à longe visibilia sua acie intueri, & ab iis moueri posset. Visio enim, quod tertio de Anima docuit Philosophus, est quidam motus factus ab aëre in pupillam. Sed licet recipitur species in pupilla, quæ dicitur passio libro secundo de Anima: iudicium tamen de re visa est in corde, & potius actio, quàm passio appellari debet. Ob id, cum aliqua intentissimè imaginamur vel sentimus, quæ sub oculis sunt, non videmus; quòd cor alio detineatur, etsi species illius in oculo recipiatur. Accedit alia non minor quæstio, Si hu-

mor glacialis,quo hæc functio exercetur, diaphanus est, quo pacto retinet imaginem? diaphana enim vel perlucida deferunt quidem imagines ad sensoria, sed eā non amplectūtur,& retinent.Huic satisfacien dum est:quòd parte posteriori humoris glacialis,sunt quædam quæ opacant,vt vuea,& vt Medici asserunt, tunica aranea continens crystallinum humorem,quę velut læuissimi speculi superficiem efficit, quò in ea reddi,& fulgere imagines receptæ possint. quin potius longè omnia specula claritate vincit,orta à tu nica nerui visorii,quæ dicta est retina.Ita quidem Me dici, sed tutius dicendum videtur,quòd omnes pelliculæ,ac os ipsum opacant, ne imago deferatur vlterius,sed in crystallino reponatur. deinde vitreus ille humor,cum non sit albus:opacus quoque est.Cornea autem tunica perlucida est, & defert, quoniam post ipsam, est lucentissimus humor glacialis. Sed verba Aristot.sunt expendenda,quæ studiosos iuuenes tor quent,quid nobis significare volēs inquit,sensorium visus habere corpus proprium.adhæc,non esse in potentia,sicut accidit aliis sensoriis,sed actu. Dicas, vt dictum est,quòd in aliis sensibus per meatus certos de fertur ad locum sentiendi species;sed in oculis,in cor pore proprio,qui est humor glacialis, fit visio & sensus. Aut dixit fortasse corpus proprium, hoc est non commune aliis; quoniam huius functionis peculiare est organum, & nullus alius sensus nec particula est huius particeps,vt dixi superius. Hinc facilè intelliges,quid sibi voluit,cum inquit,non enim in principio potentia apparet,quemadmodum in aliis,& post, actu;sed est actu in principio. per hæc enim verba do cere conatur,quòd cū generatur cerebrum,non sunt actu meatus aliorum sensuum, sed est quædam deli-

neatio organorum. nam quemadmodum antè quàm pictores actu depingant imagines, primum designãt ac delineant, & designatio & delineatio illa potentia est imago: ita fit à natura, & primò aliorum sensuum apparent vestigia, quæ non sunt actu sensitiua, sed potentia. At alio modo in oculis vsu venit, quia in principio non apparent vestigia quædam oculorum, sed actu statim sunt, & maiores quàm cæteræ partes; tempore tamen procedente considunt, & perficiuntur. sic & cerebrum in principio multum est, sensim tamen crassescit, & modicè concrescit. Habes igitur quæ Philosophus sparsim de oculorum partibus, & substantia senserit; quæ nobis erant prius perscrutanda quàm ad colorum tractationem accederemus. Motum autem oculorum & figuram, cum ad colorum generationem penè nihil conducant, consultò prætermittemus: nisi forte in tertia parte huius nostrę tractationis, quæ de signis naturalibus, quibus animi motus præsentimus, per transennam veniant inspicienda.

De Colorum oculi uarietate. *Cap. V.*

CVm in oculis tres partes cernãtur, pupilla, quã Græci κόρην dicunt, & quod nigrum dicitur, & quod album; duæ extremæ partes, album & pupilla, similes omnibus sunt colore. Pupilla quidem, ferè in omnibus animalibus nigra est, vel ad nigritiem tendit. Album quoque simile est omnibus; patitur tamen aliquas differentias, secundum magis, & minus distinctas: quòd in aliquibus sincerius puriusque sit, & in aliis impurius. Orbiculus autem medius, qui niger est omnibus animalibus, excepto homine, &

equo, in sua cuiusque specie vnicolor est. nam boues hunc nigrum habent, capræ medium, oues aquinum, vel vt alii loquuntur aquilum. At hominibus & equis, oculorum magna est varietas. Sunt enim iis glauci, nigri, caprini, aquini, cærulei, fului, subflaui: quorum causas, ac differẽtias aperire proposuimus, ac primum eas quas sensu percipimus. Verùm quando extremi colores sunt Albus, qui in oculis dicitur glaucus, & niger: horum discrimina primum nobis sunt perscrutanda, vt inde recta via causarum cognitionem venemur. Est igitur glaucus color is, qui in noctuarum, quas γλαῦκας Græci nominant, oculis potissimum cernitur, & à nomine animalis nomen sibi vendicauit. Sæpe tamen vsu venit, vt Latini eo nomine vtantur, velut Vergilius libro. II. Georgicorum. glauca salicta inquit. Sed quoniã glaucus non exprimit rationem coloris, vtpotè ab eo animali translatum, videamus quomodo colorem hunc Latini significarunt. Antiqui, quos Gaza sequitur, cæsium dixerunt, alii flauum, alii luteum; non desunt, qui & pallidum dicant. Catullus Leonem Cæsium vocauit, quasi per Cæsium fuluum, aut flauum intelligeret. Hinc perpetua illa dissentio Grãmaticorum ortum habuit, ita vt aliquando pro viridi glaucum acceperint, aliquando pro cæruleo. Sed vt hæc disentio tollatur, operæprecium est pauca quædam ex libro de Coloribus adscribere: nempe colores principes duos esse, Album, & Nigrum, qui potius elementa colorũ, quàm colores dici deberent. Idque tam in veris coloribus, quàm in apparentibus. Qui magis perlucet, album; qui minus, obscurum, vmbrosum, & nigrum nominamus. Cum igitur in oculis hominum oculorum colores varii, multiformesque conspiciantur,

oportet in ipſis ordinem ſtatuere, qui priores, quiúe poſteriores ſint ſtatuendi. Primi, ac extremi colores ſunt glaucus, & niger: medii verò, qui iſtorum imaginem magis, minusúe præſeferunt: aut plures, paucioresúe cauſas habent extremorum colorum, vt paulò inferius, vbi cauſas glauci coloris explicabimus, intelliges. Primus itaque color, qui & maximè cum in lucem ædimur conſpicitur, eſt glaucus; qui duas patitur rationes, vnam, vt per ſe intelligitur; alteram, vt cum aliis coloribus confertur. ſi quidem conſideremus glaucum, prout coloris naturæ ratio poſtulat, inter floridos colores numeratur. Sunt enim colores, vt placuit Plinio lib. XXXV. quidam floridi, quidam auſteri. Floridi ſunt, qui fulgent, vel rubicant vt flauus, fuluus, ruffus, puniceus, purpureus, & albus. Subquo glaucus collocatur, atque ob ſplendorem, & claritatem, cæſius à Latinis dicitur. vocat enim Plautus linteolum cæſitium, candidulum, & purũ, vnde & cęſium colorem ſplendidum, & clarum dicit. hunc luteum quoque vocarunt Latini, propter lucíditatem; ac per tranſlationem, oliuis, & ſalicibus glaucum colorem tribuunt, tunc cum clareſcunt magis, & albicant. Sed qui claritatem amiſerunt, pallidi nominantur. Latini itaque Cæſios dixerunt, cum claritatem cæli id eſt aëris habere videntur, non à ceruleo colore, vt alii perperam ſenſerunt. Debilis autem glaucedo alius color eſt, quem Gręci ὠχρὸν dixerunt, qui eſt quidam in pelle liuor. hic dictus eſt aliquando à Latinis flauus, à fulgendo ad flammæ ſimilitudinem. quare videtur eſſe impurus albus, ſi cum albo ſplendenti comparatur; ſed ſi cum ruffo conferatur, ſuperat claritate ruffum, & ſuperatur coloratione, quoniam ruffus magis ad rubedinem accedit. eſt igi-

tur ille decoloratus,ruffus, & dilutus; quo fit,vt à quibusdã inter ruffos colores numeretur.Habes itaque glaucum colorem à Latinis cæsium dici,sed cum in eo colore duo appareant, splendor ipse per se, ac sua natura,& quædam flauities; qui cæsium, flauum dixerunt,non totam glauci rationem explicarunt;cũ flauus potius subglaucus, & luteus, ac pallidus, & subruffus,si sine splendore appareat,vocari debeat. Glaucus ergo primæ notæ, est qui splendorem cum flauitie iungit;Viridis tamen,& color salicis,ac olearum,ad glaucum referuntur. Erunt igitur tres species glauci. In prima est ille,qui in noctuarum oculis cernitur,atque in his potius,quę in syluis,& campis, quòd quæ domi aluntur,quique splendens conspicitur.hunc Galenus glaucum primæ notæ posuit libro Artis medicinalis, cum inquit,luminis splẽdorem dici colorem glaucũ.Altera species est persimilis albedini olearum,& salicis.Tertia ad viriditatem declinat. Huius porrò coloris causas Galenus enumerans in libro Artis medicinalis,quatuor enarrat. Primum, magnitudinem crystallini humoris causatur: secundo, summum splendorem,& claritatem eiusdem humoris: tertio, situm,cum scilicet magis prominet:quarto,tenuitatem,& paucitatem aquei humoris, qui in pupilla consistit,illiusque puritatem.Sed hæc Galeni dicta aliquantulum sunt discutienda, cum à me non satis probentur.Primo,duas illas causas,magnitudinem & splendorem crystallini, in vnam venire, non est qui non intelligat.humor enim crystallinus,nulla, vt opinor,alia ratione claritatem, & colorẽ glaucum generat,nisi quia immodicè splendet,multumque illuminat,quæ eadem est causa, cum illa secundo loco posita,sumpta scilicet à splendore.non igitur mihi ar

ridet huiusmodi multiplicitas. Deinde, in dissectio ne oculi, vidimus crystallinum humorem purum, & magnum, non tamen vidimus oculum glaucum, sed nigrum. non igitur nascitur glaucus color à magnitudine, & puritate humoris crystallini, velut non semel, vt diximus, in Anatomicis administrationibus animaduertimus. Adhæc, quid sibi vult per paucitatem, & puritatem aquei humoris, qui in pupilla consistit. non enim albugineum humorem aliqua ratione intelligere possumus, quemadmodum Turrisianus monachus falsò asseruit: quòd extra pupilam sit humor ille albugineus, & non in pupilla; tum quòd retunderet visum sua crassitie. quare Galenus. X. de vsu partium, & IIII. de Locis affectis, voluit, quòd hic humor aqueus, sit sub portione internæ vueæ; vt prohibeat crystallinum ab exiccatione, impleatque spatiū; atque huius aquei humoris exiccatio à Medicis γλαύκωσις dicitur id est glaucedo. huius enim humoris exiccatio, immodicam crystallini concretionem facit; quòd si plus nimio excesserit, cæcitas fit. Comprobatur hoc ex Aristotele, qui quinto de Generatione animalium, γλαύκωμα oculi siccitatem vocat quæ glaucis sæpe accidere solet, quemadmodum lusciositas nigris contingit. Hæc itaque exiccatio glaucedo dicta, non ad albugineum humorem à Galeno & Aristotele relata est, sed ad aqueum illum humorem; quo & vueæ interior pars madesit, & crystallinus humor afficitur. His accedit, quòd albuginei claritas, vel sinceritas, non facit glaucedinem: quoniam omnes essemus glauci, cum humorille albugineus in omnibus hominibus penè similis sit. Sed pallescunt, quibus exiguum est humidum aqueum, & ob illius imbecillitatem, oculis necesse est glaucedinem acci-

derē.nam quemadmodum libro de Coloribus explicauimus: exiguitate humidi flauescunt Cerealia, & fructus,quando autem humidum est multum, nigrescunt,vel ruffescunt, vt aperto exemplo Aristoteles explicauit.quemadmodum,inquit, in mari, quando modica est aqua,clarescit,& fundus cernitur.Sed vbi multa est aqua,nigrescit,& lumen vsque ad fundum penetrare non potest. Eodem pacto, hoc & in aëre nos ambiente animaduertimus,si enim aërem qui nobis propius accedit intuemur, clarum videmus, & perspicuum: sin autem in immensum aëra suspicimus,cæruleum aut nigrum iudicamus,sua multitudine,& immensitate. hæc Philosophus nobis scripta reliquit,quæ adstipulantur tertiæ,& quartæ causæ Galeni. Sed quod Galenus probauit, posse ex situ crystallini humoris generari glaucedinem illi non consentio: cum semper in medio duorum humorum locetur, eundemque ordinem ad vueam, ac corneam habeat,eædemque intercedant partes.non igitur variatur situs ad anteriorē partem.Fortasis tamen illud euenire posset,si ad dextram,vel ad sinistram caderet: vt dextrum, vel sinistrum oculi angulum lucidiorem redderet. Minusque principem illam causam quam Galenus ponit, scilicet claritatem crystallini humoris, probo. quoniam pone quòd in oculo sit multus splendor crystallini,& paucus humor aqueus glaucissimus profectò oculus reddetur, sed si paucus est humor aqueus,& multum lumen crystallini,efficietur sanè glaucus, non tamen primæ notæ. Verùm cum humor Crystallinus proportione respondeat aliis humoribus, vt in sectionibus vidimus, & solus humor ille aqueus, qui intra vueam consistit, vueæ propinquior sit: cur non magis Galenus hanc va-

rietatem colori vueæ, & humori aqueo adſcripſit, cum propius iungantur Cryſtallino, qui ſuam naturam nunquàm euariat. & ſi qua in magnitudine cryſtallini eſt varietas, penè ſenſibus non diiudicatur; percipitur tamen varietas aquei humoris, & coloris vueæ. nam is humor ſi minus nigricat, clariorem reddit oculum: ſin autem magis opacat, niger oculus apparet. Et miror certè Galenum qui colorem illum vueæ animaduertit, atque admiratur Naturæ prudentiam, quæ conſultò huic tantùm particulæ colorem addidit: cùm maximè color ille oportunus ad uiſionem eſſet; illum tamen colorem, inter cauſas colorum oculi non numeret, cum ſenſu percipiatur in diſſectionibus oculi, quòd color ille, & humor aqueus, differentiam omnium colorum, & varietates apertè generet. His accedit Auerrois ratio in libro de Senſu, quòd ſi lumen humoris cryſtallini ita magnum eſſet, vt Galenus opinatur, extra oculum radii eiacularentur, & noctu videremus, cum viſibile proportionato lumine viſui obiiceretur, illumque probè moueret, & omnia animalia noctu viderent, quædam tamen diſtinctius, quædam minus diſtinctè, pro magnitudine cryſtallini humoris. quod enim per ſe conuenit omnibus, quamuis ſecundum plus vel minus varietur, illud tamen ab omnibus ſecundum eandem rationem participatur. Igitur cùm lumen cryſtallini humoris, ſit cauſa præcipua viſionis, & illud noctu, atque interdiu habeamus, actu ſemper videremus, & ſi eſſet ſecundum magis, minusúe differentia, pro multitudine luminis, aut magnitudine humoris. Verùm quantum hæc à rebus ſint aliena, experimento ſatis conſtat; quoniam plura ſunt, quæ noctu non vident, quàm quæ

vident. paucissima enim animalia, noctu vsum videndi obtinent, vt Feles. Tum, quòd de Tyberio Cæsare Plinius,& Suetonius, scriptum reliquerunt, quòd noctu etiam, & in tenebris videret; id breui temporis interuallo perdurabat, & cum primum à somno oculi, qui pergrandes erant, patebant. demum enim rursum hebescebant. Quòd si ad nitorem, & splendorem referendum esset, magis ad Octauium Augustum pertinere debuisset, qui oculos habuit claros,& nitidos; quibus etiam existimari volebat inesse quiddam diuini vigoris, gaudebatque si quis acrius intuitus, quasi ad fulgorem Solis vultum submitteret. Hinc apertè habes, non ad splendorem, sed vt paulò inferius dicemus, ad paucitatem humoris quòd noctu videant quædam, referendum esse, vel ad læuitatem tunicæ corneæ: sicut illis euenit, qui oculum fricando propter læuitatem sibi ipsis lumen præbent,vt Aristoteles libro de Sensu explicauit. Nec quis mihi obiiciat, animalia quædam multo lumine noctu videre,& quærere cibum,vt Feles,& Apros,quoniam multa alia animalia, vt Mures, aliaque cibum quærunt noctu, non quòd illum videant; sed cum sint timida, securius sibi alimentum eo tempore parant. Tamen Aristoteles glaucedini adscripsit, & paucitati humoris, si qua noctu vident,vt Felis, & noctua & alia animalia. Porrò quæ non vident, aliis sensibus iuuantur, vt olfactu,alia tactu & aliis. Sed ad Aristotelem accedamus.

De opinione Aristot. Cap. VI.

ARistoteles. V. de Generatione animalium, glauci coloris causas, paucitatem; nigri verò, humoris copiam esse probauit. Conducunt autem pelliculæ corneæ læuitas, & splendor, quæ si plus iusto excesserint ad glaucedinem commutant. præcipua nihilominus causa, est exiguitas humoris. Verùm quẽ humorem Aristoteles intelligat, ab ipso explicatum haudquaquã habemus; ex multis tamen facilè inducor vt existimem, humorem illum, quem exiguum, & multum Aristoteles vocat, esse humorem intra vueam, qui est humor ille aqueus, vt placuit Galeno lib. X. de Vsu partium, & quarto de Locis affectis: à cuius paucitate, & arefactione, proficiscitur affectus ille glaucedo dictus. Et in hoc Galenum Aristoteli adstipulari censemus. Eodem enim exemplo vterque idem persuadet. qui enim tenuem, & paucum humorem habent, in siccitatem facillimè incidunt. At quibus inest multus humor, propensiores sunt ad luscum; qui morbus ex humoris copia generatur. Hæc. V. de Generatione animal. retulit Aristoteles. Quæ sanè verba satis bellè Galeni exemplo respondent. Apparentibus præterea illud adstipulatur: videmus enim glaucos die minus videre, noctu verò magis. Contrà quibus oculi sunt nigri, interdiu magis, quàm noctu cernunt: quoniam visio ex aêre luminoso fit, & lumen interdiu multum est. Oculi porrò cæsii motum illum à multo lumine factum nõ sustinent, atque ob id minus vident. Quare autem illud lumen non patiantur, paulò inferius causam reddemus. oculi verò nigri, multum habent humorem, multo igitur lumine, vt moueantur, ac clarescant, à

re visa indigent. Quo fit, vt glauci oculi solem intentissimè intueri non posint: attamen non ob id Aquilam glaucos oculos obtinere putandum est, vt Grammatici quidam ineptè sentiunt, cum eorum oculi sint charopi, & fului. Sed quòd de humore intra Vueam Aristotelem opinatum fuisse, firmisimè credendum sit, validum est argumentum, quòd imbecillitas operis, ac perfectio, conditiones instrumenti, quo opus absoluitur, necessariò sequatur, sed cùm visus sit opus, vel pasio in humore crystallino facta: igitur, & videndi imbecillitas, atque perfectio, ex conditionibus humoris crystallini proficisci, certum est. Conditio autem crystallini est, vt humescat humore aliquo fluido. Igitur & ab exiguitate, vel copia humoris humectantis crystallinum, magis, vel minus videre contingit. Quod vt exemplo tibi innotescat, manus à natura fabricata est instrumentum ad res ipsas apprehendendas. Igitur bene, vel male apprehendere, ex qualitatibus manus, certum est euenire. In manu igitur differentias quibus bene, vel male apprehendimus esse, non est qui neget. Vt igitur causam colligamus, & rem altius repetamus, sensus, vt Arist. docuit, est potentia sensibile, & facultas, vt functionem suam absoluat, organo indiget. Qua igitur ratione res sensui obiecta, facultati commensurari debet, eadem sanè, ipsi organo proportionabitur; id est, quòd si excesserit, soluitur ratio, quæ à Natura, inter ipsum instrumentum sentiendi, & rem sensui obiectam instituta erat. Itaque soluta symmetria, læditur operatio. Cum igitur facultas videndi organo aqueam naturam habente ad functiones absoluendas vtatur: operæprecium erit, vt illud humidum rationem habeat ad ipsum visibile,

quod est lumen, & color ab aêre illuminato, cum oculus moueatur. Atque hæc inter se commensurari necesse est, & quod mouetur, & quod mouet. Sed si hæc duo dissentiant, non absoluetur opus, puta, si humidum exile & imbecille erit, & lumen, quod mouet multum; non patietur commode humidum, & perlucidum, quod mouetur. Sed si contrà disponatur, vt multus humor sit, absoluetur functio, si lumē exiguum erit. Oportet igitur hæc duo inuicem commensurari, nec magis, vel minus, quod congruum fuerit moueri. Qui hanc symmetriam ad crystalloidem referendam existimant, à sententia Aristotelis longè aberrant. Quare si quis obiecerit, Aristotelis verba ad crystallinum humorem referenda esse, & non ad humorem illum aqueum: dicas totum illud humidum aqueum iuuare ad essentiam crystallini, cum illum humectet, illique proximè adhæreat. quò fit, vt cum oculus dissecatur, aqueum humorem apertè exire videamus. Et Aristoteles libris de Generatione, & Historia, humorem quo videmus, cum dixit, crystallinum, vnà cum sua humiditate intellexit. Nec opinandum est, solùm de crystallino intellexisse, cū hic firmus sit; & glacies, non autem humor verè, & propriè dicēdus sit, & semper videatur esse eiusdem mensuræ. Sed cum Aristoteles dicit humorem multum, vel paucum, quem mari persimilem fecit; id de humido fluido intelligere debemus. Prætermiserūt (vt mea fert opinio) Aristoteles & Galenus inter caussas colorem Vueæ, qui vt ex dissectione oculi non semel vidimus ater est, & aqueum illum humorem inficit, veluti atramentum, si parum cum illo inter dissecandum agitetur, & commisceatur, vt nigricās effluat. Quòd si minor est nigrities illius coloris, hu

midum quoque minus obscurum emanat. quo fit, vt inter præcipuas causas varietatis colorum, colorem illum, quo Vuea tingitur, reponendum censeam.

Quæstiones, quæ his dictis accidere possunt. *Cap. VII.*

SED contra ea, quæ à nobis declarata fuerunt, dubitare liceat. Si humidum illud multum est cum lucere cernitur, quî fit quòd vbi maius, & copiosum est, nigricat; cum sua copia magis splendescere debeat. Accedit & aliud (mea sententia longè explicatu difficilius) quòd Aristoteles eodem lib. V. de Generatione animalium pueros cùm primùm in lucem æduntur oculos cæsios habere velit; tempore autem procedente, mutari in naturã, quam debet habere, atque huius rei causam paucum, & exiguum humidum esse statuat. Hæc quidem dicta, si conferimus cum his, quæ ab eodem scripta sunt lib. secundo de Generatione animal. & secundo de Partibus & sexcentis aliis locis, inter se dissentiunt. nam in his planè libris, pueros multa humiditate laborare, cùm primùm oriuntur, scriptum reliquit. Hinc facile sequitur puerorum oculos, multa humiditate in ortus principio tumere; quamuis temporis progressu concidant. Quod si est, quo pacto ob humoris exiguitatem, pueris glaucedo generabitur, cum multo humido laborent? Hæc igitur dicta apertè inter se aduersantur, nempe pueros habere oculos glaucos ob humoris exiguitatem, & eosdem multo humido laborare, atque ob id rectè incedere non posse, quòd caput nimia humiditate grauetur, veluti & pumilionibus. Præterea tradit Aristoteles lib. ii. de Gene

ratione animal.oculos maximè omnium eorum,quę ſunt in capite, ſeminales eſſe,quod non alia ratione poteſt eſſe verum, niſi quia natura eius ſit multum humida. Igitur non laborant in principio oculi pue rorum paucitate humidi. Adhæc Galenus lib. Artis paruæ, glaucos oculos, humidos eſſe affirmat.quod ex imbecilli humore accidere non poteſt: videmus enim qui huiuſmodi oculos habent,deſtillationibus capitis ſæpius tentari. Poſtremò,cur eſt quòd pupil la ſemper nigra, aut cærulea cernitur, ſi enim inter pupillam, & cryſtallinum, intercedit humor ille aqueus, iure varia apparere debebit. Siquidem humor ille aliquando erit paucus, & aliquando multus atque idcirco non vnius,ſed multi coloris apparebit.

Quid alii ſenſerint, & quid pro ſolutione dubitationum dicendum ſit. Cap. VIII.

CVm de cauſis colorum oculi diſſentiant antiquorum ſententiæ, inde rei obſcuritatem facile intelligere poſsis. Arguit enim tanta opinionum varietas, tractationem eſſe difficillimam. Empedocles igitur cauſas colorum oculi ad elementorum na turam referebat; & colorem glaucum, ex multo calore nobis accidere affirmabat.Nigrum autem ſequi volebat naturam aquæ. nam cum organum viſus cõ ſtitui ex quatuor elementis opinaretur, in oculis, qui plus ignis ſortiebantur, glaucum apparere colo rem dicebat. Atque vbi plus aquæ, quàm ignis in temperatura dominaretur, nigrum colorem cerni credebat. Ob id interrogatus, Cur cæſii noctu vi deant, cum interdiu cernere non poſsint? in cauſa dicebat eſſe ignem, qui interdiu lumine ſolis diſſol-

uebatur, & noctu ad videndi aciem, ſatis conferebat; hincque qui nigros habent oculos minus videre noctu, ob defectum ignis, aſſeuerabat. Huic ſententiæ adſtipulari aliquando viſus eſt Ariſt. 14. ſectione Problematum, cum cauſas venatur, cur qui meridiem verſus habitant, nigris oculis potius naſcantur quàm cæſiis. duo nanque cauſatur; cum huic dubitationi duabus reſponſionibus ſatisfaciat. Primum à calore proficiſci interius abundante ſenſit, cum inquit oculi cæſii redduntur caloris interioris exuperantia, ſic eiuſdem abſentia nigri efficiuntur, vt Empedocli etiam placuit. ergo quemadmodum, qui aquilonem verſus poſiti ſunt, oculis cæſiis ideo naſcuntur, quòd calor interior effluere, à frigore exteriori prohibeatur: Ita qui ad meridiem vergunt, continent quidem ſuum humorem propter aëris circũfuſi teporem obuium, ſed calorem continere non queũt: quòd nihil extrinſecus ſit, quod arceat. Itaque humor, qui relinquitur nigreſcit, lucis enim abſentia obfuſcari ſolent. hæc Philoſophus. Vnde elicis, quòd cęſii multo calore efficiũtur, & nigri multo humore. Alteram in altera reſponſione cauſam affert, quòd oculi color totius corporis colorem imitatur. Qui igitur aquilonem verſus inhabitant, cum ſint coloris albi, oculos quoque cæſios habent: color enim cæſius prope album eſt. qui autem ad meridiẽ vergunt, vt & ipſi nigri ſunt, ita etiam oculos nigros ſortiuntur. Sed hanc ſententiam lib. de Senſu, & quinto de Generatione animal. non probat; vbi, quoniam oculi naturæ aqueæ ſunt, claritatem, & obſcuritatem oculi in humidum confert. humidum enim quod eſt diaphanum, vtriuſque ſuſceptiuum eſt. Et licet calor numeretur inter cauſas colorum oculi efficien

tes;tamen quærimus modò cauſam materialem, in qua ratio diuerſitatis colorum reponitur. Galenus vt ſuperius recitauimus, multitudinem, vel abundantiam ſplendidi luminis cryſtallini humoris, & ſitum prominentiorem eiuſdem, vel tenuitatem, & puritatem aquei humoris, qui eſt in pupilla, cauſatus eſt. contrà nigri coloris cauſas, in paruitatem cryſtallini humoris coniecit; aut quia in profundo locatur, aut quia non exquiſitè ſplendidus eſt, vel quoniam tenuis humor qui intra pupillam eſt, ſuperabundat, aut purus non reperitur. Mediorum verò colorum cauſas aſsignandas eſſe putat, cum extrema hæc magis, minusúe oculi participant. At Ariſtoteles ad humoris copiam, vel paucitatem cauſas reſtrinxit. exiguitas enim humoris, claritatem facit: copia verò, nigri phantaſiam prębet. nam ab eadem cauſa, quemadmodum dictum eſt, & in mari claritas, & opacitas apparet. cuius in ſententiam pedibus eo; attamen opus eſt, vt rem apertius enarremus. In generatione hominis, quod primo formatur inter animalis partes, ex Philoſophi ſententia, eſt cor: inde cerebrum, principio multum, & humidum, à quo cum proficiſcãtur oculi, quando humidum, & multum eſt, grandes ſunt, propter humorem in ipſis conceptum, & ob id maximè apparent; ſerò tamen perficiuntur, quoniam requiritur multum temporis vt concoquatur humor, atque craſſeſcat magis, ſubſideatque. Principio igitur humiditas multa, id eſt ampla, aquea, cum ſua raritate, maiorem occupet locum, poſtmodum cum craſſeſcit, minorem perdidit. inquit enim 11. libro de Generatione animaliũ quod concoquitur ſpiſſatur, & craſſeſcit & 4. Meteorum, πέπανσιν ita fieri aſſerit. Sed eſt magis hu-

midum profundum, & minus amplum, ſicut in mari amplitudo aquæ eſt alia ab eius profunditate. poteſt enim aqua eſſe ampla, & minus profunda, ſed clara. Alibi tum mare eſt anguſtum, ſed profundum, vti, quod inter oculum, & fundum maris intercipitur, eſt multa aquæ copia; ita vt lumen ad fundum penetrare haud poſsit. ſimili quoque ratione in oculis intelligere oportet, quod color cæſius ex imbecillitate proueniat humoris; quoniam non eſt craſſus, qui profunditatem habet: quamuis enim anguſtus ſit locus, tamen dicitur abundare copia humoris, id eſt, profunditatem obtinere. In principio quidem, cum prodeunt in lucem infantes, amplum habent humidum, quoniam ad multas capitis partes ſe diffundat, atque ob id graueſcit caput, & membra minus mouentur, maioremque deſiderant locum. At calore agente, aqueus ille humor craſſeſcit, & amplitudinem loci amittens, profunditatem ſua craſsitudine acquirit; quam profunditatem, copiam humoris nominat Philoſophus, vt exemplo maris nobis notum fecit. His ſic explicatis, cenſendum eſt, Galenum, cum multitudinem humoris dicat eſſe aliquādo cauſam glaucedinis, amplitudinem, & copiam aquei humoris intelligere, non autem profunditatem. atque ita Galenus ab Ariſtotele, ſi iuſta ratione hæc penſentur, non diſſentit, qui exiguitatem humoris, hoc eſt paucam humiditatem, cauſatur; & per copiam multam profunditatem intellexit. aqua enim cum ſit corpus naturale, tres habet diametros. copia quidem, & aquæ amplitudinem, & multam corporis altitudinem, quam corporeitatem, ſcholæ noſtræ nominare ſolent, hoc eſt profunditatem, ſignificat. quæ altitudo eſt ratio corporis, vt à ſuperficie, & linea

ſecernitur. Per multam igitur aquam, & multam corporeitatem, & multam latitudinem aquæ intelligere poſſumus; rectius tamē, pro multa corporeitate vt hic Ariſtoteles fecit, accipitur. His ſic conſtitutis, ſuperioribus rationibus ſatisfaciendum eſt. Et primùm, cùm quæritur, ſi quanto maior eſt humor glacialis, tantò clarior redditur oculus, magiſque albicat: qui fit, quòd ſua copia nigritiem facit? Dicas Ariſtotelem per copiam humoris, quantitatem intelligere, quo ad craſsitiem, & corporeitatem. Et quoniam altus eſt, minus lumen profundas partes attingit, & ob id opacat; non aliter quàm in mari vſu venire ſolet, vt paulo antè dixi. Sin autem humor amplum, multumque loci ſpatium occupat, profectò magis lucet. Sed altitudinem humoris Ariſtoteles nobis ſignificauit, non glacialis, verùm aquei, etſi magis anguſto loco circumſcribatur, ac arctetur. Hinc quoque altera diluetur quæſtio, quòd principio pueri humiditate laborent aquea, & multa, quoniam ferè omnes corporis partes occupat: quare humor ille oculi aqueus eſt, & amplus, non tamen altus, & profundus; Cum verò concreſcit, à calore concoctus, craſſeſcit magis, & ſua altitudine opacat, redditque colorem, quem ſibi natura præfixit. Itaque ſi quis interrogauerit, cur à principio ortus oculi puerorum cæſiuſculi ſunt; in promptu cauſa eſt: quoniam humor ille imbecillis, & aqueus eſt, qui exiguus eſt dictus ab Ariſtotele quinto de Generatione animal. C. VI. Principium enim iis, qui gignuntur in paruo conſiſtit. quod autem paruum eſt, facile moueri, ac mutari poteſt. Cui altera ratio iungenda eſt, quòd color ille glaucus, qui maximē ad albedinem accedit, facile in alios colores mutari poteſt. Cum
igitur

igitur homines multicolores habent oculos, facilius in colorem à natura institutum mutabuntur. Humidum itaque, quo grauantur pueri, parte superiori aqueum est, ac fluidum: atque idcirco oculorum suffusionibus, epilepsiis, conuulsionibus, corripiuntur. Quin & adultiores, iis etiam tentantur morbis, qui glaucedinem patiuntur. Quod autem Aristoteles inquit de loco colorum, eum esse maximè omnium locorum capitis seminalem; intelligit, quòd naturam similem habet semini, magis quàm sedes aurium, & aliorũ sensuum. Cuius rei signum adduxit, quoniam ex vsu Veneris, manifeste immutantur oculi; & cum excesserit vsus Veneris, acies videndi infirmatur. Reddit autẽ huius rei causam, quoniam genituræ temperamentum, simile est temperamento cerebri, cum sit naturæ aqueæ, caloremque habet non à suo temperamento, sed aduentitium. Porrò ei, quod postremò quærebamus, Cur scilicet pupilla semper nigra inspiciatur, præter piscium pupillam, satisfaciendum est, ex his, quæ ex Aristotele libro primo Meteorum recẽsuimus in libro de Coloribus. quòd quæ habent profundum situm, & per angustum videntur, opacant. Cum igitur per foramen Vueæ, ac per Corneã interpositam cernamus, quia loco angusto nobis se offerant, quæ intra pupillam sunt, nigra videntur. quemadmodum quæ à longe videmus, nigra apparent; sic & quæ per angustas vias cernuntur, nigrescere videntur. Nolo tamen te ignorare, quod cum sententia, & Galeni, & Aristotelis fuerit, colores oculorũ non esse humores, sed apparentes, & præcipuas causas colorum non esse: cùm parte interiori Vueæ, humor natura niger sit & aliquando cæruleus, (quod sanè ad coloris apparentiam, ac ad eius

diuersitatem multum iuuat) miror Galenum maximum Anatomicum, illum colorem tunicæ admiratum, inter causas diuersitatis colorum, non connumerasse, vt paulò antè dixi. Adhuc tunicæ corneæ qualitas, si erit minus alba, ac perlucida, opacat. Synceritas quoque humoris, quo videmus, ad colorum diuersitatem facit multum. si enim minus syncerus est ac turbidus, opacat; sin clarior, albicat. His explicatis, quæstiones nonnullæ diluendæ sunt, nempe Cur propter res, quæ visui obiiciuntur, cum admodum splendent, vt accidit in Sole, vehementer oculus afficitur, & æger fit? sæpe enim & vidimus, & ab aliis accepimus iis, qui fixis oculis deliquium Solis intuentur oculos ægrotare, & aliquando cæcos reddi. Hanc, ita dissoluit Aristoteles lib. III. de Anima, quòd à maximo sensibili corrumpitur organum, & soluitur eius ratio. sed libro V. de Generatione animalium (vt perbellè Asclepius annotauit) apertius rem significauit: quòd, cum humor, quo videmus, & humidus est, ac perlucidus, mouetur à re obiecta perspicua, ac diaphana proportione respondente, tunc congruè mouetur, & vtriusque ratio commensurata est. Cum verò plus iusto excesserit visibile suo lumine, mouetur & vt diaphanus, & humidus, atque ob id mutatur corpus humoris, & disgregatur, euanescuntque spiritus, quibus vis sentiendi deferebatur ad organum. quo fit vt lædatur, & obtundatur. Hinc glauci oculi admodum nocturna luce, quæ debilis est, vident; quòd illorum humor recipiat vt perspicuum quiddam, & non patiatur mutationem vt humidum. Die verò vtroque modo patiuntur; & cum lædantur, minus vident. Hinc, & alter nodus soluitur, Quare qui oculorũ aciem à va

lidiore colore diuerterint ad imbecilliorem, non exquiſitè illum vident. Eadem quippe ratio reddenda eſt, validus enim motus in organo impedit cum qui nouiſsimè extrinſecus accedit, cum exiguus, ac debilis ſit. Poſtremò quæri ſolet, Cur qui diu obſcuro loco deſederint, cùm primùm in lucem exeunt, lumen non patiantur. Ratio eſt in promptu: quòd cum acies oculorum ægra facta ſit, & craſſa imbecillisque motum illum vehementem, confertim factum, non ſuſtinet: ſed ſenſim moueri debet, vt diſcutiantur ab oculorum acie pallentes & tenebricoſi ſpiritus. Aut fortaſſe melius, quòd quemadmodum ii, quibus extremi digitorum articuli ſummè frigent, ſi confertim multo igne caleſcant, in radicibus vnguium ſentiunt dolorem, quoniam in vnum cogitur frigus, & dolorem inducit; quòd ſenſim admoueri debeant, & non multo igne ſubitò caleſcere. eodem quoque pacto, cum quis diu in obſcuris degit, ſi ſubitò multo lumine offunditur, dolet, & ſpiritus reuocantur intrò, vt non videat. oportet igitur modico lumine, & ſenſim illuminare, quòd ſpiritus illi craſsiores, in tenebris facti, ſint lumini contrarii: quare vt ad naturam ſimilem lumini reddantur, ſenſim, & non affatim illuminare conuenit.

Ex glaucis, & atris oculis quid præſentiamus. Cap. IX.

Signa morum, ac ægritudinum animi, ex corporis quidem particulis ſingulis Phyſiognomici nãciſcuntur; attamen in primis ab oculis præſagiunt, quòd ſint veluti lucernæ, per quas ſpectatur animus; & per illos, veluti duces, ratio multa com-

plectitur, multarumque perturbationum indicia colligit: nulla alia planè ratione, nisi quòd animi mores, corporum temperaturas sequantur. est enim magna necessitudo harum duarum partium, earumque æquilibrium, à quauis partium labefactari contingit, & ab vna, in alteram affectio serpit. si enim corpus flaua, aut atra bile laborat, ad iram fit animus propensior, & concitatior. sin contrà, animus ægrotat, corpori similis excitatur affectus. Hinc, veluti strato quodam fundamento, Philosophis probatum reliquit Aristoteles naturali ratione, quòd ex signis desumptis ab animalis partibus, licet iudicia ægritudinum, & propensionum animi proferre. Cæterum quoniam in oculis multa spectantur, magnitudo, figura, motus cum oculi, tum palpebrarum, situs, color, humiditas, ac siccitas angulorum, ac totius oculi, claritas, & obscuritas; ex singulis quidem præsagimus, non tamen eodem modo. sed, si omnia, vel plurima sibi inuicem respondent, siue malum, siue bonum pronuntient: iudicium certum ac firmum erit. Sin sibi inuicem aduersantur, quod potissimum ex oculis deprehendimus, iudicandum est illud esse, ad quod animus magis pendet: etsi ab oppositis signis nonnihil præpediatur, & malitia, vel bonitas eius temperetur. Vt si Neronis imaginem ab Historiographis depictam animo conceperimus; vitam ac mores, institutaque signis ex æquo respondere cognoscemus. Erat enim oculis cæsiis, & hebetioribus, ceruice obesa, ventre proiecto, gracillimis cruribus, statura penè iusta, corpore maculoso, & fœdo, valetudine prospera, subflauo capillo. Hinc indicia, quæ nam sint colligenda, numerare incipiamus. capillus, quoniam est excrementum, leue si-

gnum erit. ob id ſubflauus capillus, indicium ad liberales artes, leuiter attingendas fuit. Id, quod euentus ipſe comprobauit. per quinquennium enim primis annis ſolùm artibus liberalibus operam dedit. Cæſii oculi illiberalem, ac agreſtem, timidum, ac auarum, prænuntiabant: quibus ceruix obeſa, & ſubtilitas crurum accedens, certum timiditatis ſignum, & extremæ luxuriæ fuit. quantum verò Nero his morbis palluit, vel ex hoc vno intelliges quòd matris concubitum appetiiſſe credatur: & ſe ipſum in fœminam, omni arte ſtuduerit mutare. quod vultus illius nobis indicabat. Pulcher enim erat, ſed non venuſtus, ſine vlla vel elegantia, vel gratia, plenus impudentia. Color fœdus, & maculoſus, illum in omnia deteſtanda facinora ac peſsimas cogitationes prolapſurum oſtendebant. Hinc licet excerpere oculos cæſios, illiberalitatem, timiditatem, & agreſtem naturam indicare; Et crurium gracilitatem ac ceruicis, immodicam luxuriam, & animi intemperiem. quo etiam Caligulam laboraſſe ſcriptum accepimus. Magnitudo oculorum, & ſplendor, mollitiem denotat, vt in Tyberio Cæſare notatum fuit. Sed in Octauio Auguſto, oculorum claritas, & nitor, quoniam iunctus erat cōmenſuratæ quantitati; audaciā, atque animi probitatem arguebāt. Iulium Cæſarem, nigros habuiſſe oculos hiſtoriæ ferunt, eoſque mediocriter magnos, atque hi animi elati ſunt ſigna. Et quamuis nigredo maximam oculorū mollitiem, vt à Græcis accepimus, ſignificare ſoleat: alia tamen ſigna, quæ his coniungebantur, ſcilicet, magnitudo oculorum, iique veluti exilientes, potius cum animi magnitudine, illum dolos machinari indicabant. Palpitatio verò, ad comitialem morbum prom

ptitudinem deſignat. At temperata nigrities, mentis acutiem, & morum vrbanitatem notat, eſt tamen doloſi ſignum. Nolo interim te ignorare, præcipuas ſpecies glaucedinis tres eſſe. quæ valde glauca eſt, & albæ perſimilis, timida eſt dubio procul. Altera eſt, quæ herbacei, ac viridis coloris imaginem præ ſe fert, & illa agreſtes habet mores. Poſtrema ſpecies eſt perſimilis oliuis, quæ robuſtum nobis ſignificat, ac fortem. Porrò, valde niger color, timidum, ac doloſum indicat: ſufflauus, magnanimum: fuluus, impudentem: pallidus, timidum. hæc de oculis cæſiis, & nigris, & eorum ſpeciebus.

De mediis Coloribus. Cap. X.

OCulis hominum, præter cætera animalia, innumera colorum varietas contingit, quippe quibus alter oculus diuerſus nonnunquam eſt ab altero quod in nullis animalibus, Equo excepto, apertè cernitur. Vnde verò in homine, & in Equo hæc varietas nata ſit, & cur prudentiſsima Natura cæteris animalibus ipſam negauerit, cauſam ſanè nullibi Ariſtoteles reddidiſſe videtur. Sed huius rei cauſa eſt tẽperamentum capitis, ac cerebri multitudo, & copia humidi. aliquorum enim cerebrum humidius aliis, quibuſdam ſiccius eſt. Inde cum ortum habeant oculi, varii, & diſformes proficiſcuntur. Equis quoque hæc diuerſitas contingit: quòd os capitis ſubtile, ac tenue habeant. Cuius rei maximum ſignum eſt, quòd catharris, & defluxionibus maxime laborent, & caneſcant, ob tenuitatem ſcilicet oſsis: quæ etiam in cauſa eſt, cur vulnera in capite Equorum periculoſa habeantur, vt Homerus teſta-

tur, & Aristoteles V. de Generatione animalium docuit. Cætera autem animalia similem in suo quæque genere, habent temperiem cerebri, & os capitis durum; quò fit vt similes, ac vnicolores nascantur oculi. His accedunt in hominibus tenuitas tunicæ, quæ pupillam vestit, eique superextenditur, atque humoris aquei sinceritas, quæ cum opponitur lumini aêris, coloris variat apparentiam, vt libro quoque de Coloribus aperuimus. Cęterũ tria esse principia statuimus, quæ prout hoc aut illo modo disponũtur, omnium colorum apparentiarum, quæ in oculis cernuntur, causas esse existimo. Est humor, quo videmus, quique sua crassitie vel tenuitate, plurimũ colore euariat. Est & lumen, quod huic humori commiscetur: & tandem color Vueæ. hæc quidem, vt inter se mutuo disponuntur, ita apparentias colorum euariant. horum porrò trium, humor, subiecti; tunica verò Vuea, & Cornea, medii subeunt rationem. At verò lumen aêris, quod illis opponitur, pro diuerso situ, diuersam apparentiam generat. quò fit, vt nullum colorem videamus qualis est: quoniam pro eius multitudine, paucitate, ac diuersa habitudine, vario modo se offerunt colores nobis. Attamen non velim existimes, ob id Aristotelẽ defecisse, quòd has tres causas non enumerauerit libro de Generatione animalium: nã ex libro de Anima & de Sensu, lumen variare colores, satis eum explicasse liquet: quare materialem causam, ac particularem hîc solùm reddidit, nempe copiam vel exiguitatem humoris; quæ est peculiaris, & propria ratio difformitatis colorum oculi. Sed alius nodus nobis se offert, An medii colores, qui in oculis visuntur finiti, vel infiniti sint. qui nobis soluendus est, ea sanè ratione, qua

ad medios colores veros enumerandos vſi ſumus libro de Coloribus. Eſt igitur animaduertendum, colores medios veros ex extremorum temperatura oriri. qui ſi certa menſura, ac præſcripta ratione temperantur, medii qui inde oriuntur, finiti ſunt, ac certi: & hi quidem medii colores ſpecie ſecernuntur. ſin autem extremi colores, nulla certa ratione, nullaque menſura inter ſe inuicem contemperantur ac commiſcentur; innumeri medii colores, non ſpecie ſeiuncti, ſed ſolo maioris, minoriſque, diſcrimine inter ſe diſtantes, generari contingit. Non abſimilis eſt & in oculis mediorum colorum ratio. vt enim participant cauſas extremorum colorum, certa quadam proportione, & menſura, finitæ ſunt eorum ſpecies. Sed ſi tria illa indiſcretè ſecundum magis, & minus coaceruantur, certus amplius numerus, etſi in infinitum non progrediatur, minimè habetur. Verum Ariſtoteles præcipuas ſpecies nobis aperuit, quę etiam ſub ſe multas alias amplectuntur. Hinc alia ſe offert quæſtio, quot ſint mediorum colorum ſpecies, quoniam Ariſtoteles illorum nullum præfixit numerum certum; nam ſectione decima Problematum, duos extremos, cæſium, ac nigrum, & medium vnum poſuit caprinum. primo deinde libro de Hiſtoria animalium quatuor annotauit; extremos duos, atrum, & admodum cæſium; & medios duos; fuluum, & caprinum. libro denique quinto de Generatione animalium aquinum, & cæteros medios, vniuerſali quadá ratione ſignificauit, cum inquit, quòd qui inter cæſium, ac nigrum mediant, eo iam differunt, quod magis minúsue ita conſtiterint. Cui ſatisfaciendum eſt hoc pacto. è libris Problematũ non eſſe exquiſitam doctrinam petendam; quòd eas cauſas ſæpe

ſas ſæpe

ſas ſæpe aſsignet, quas philoſophorum vulgus eo tempore depromebat, vt liquet ſectione decima problematum vbi colorẽ oculorũ, colorem cutis ſequi affirmat; dicitque eos, qui albi colore ſunt, cæſios habere oculos; qui autem nigri, nigros: cum tamen in libris acroamaticis aliter eum ſenſiſſe, iã ſuperius traditum ſit; vbi cauſam, in copiam, & paucitatem humoris confert. Sic iis libris colorem medium ſolum caprinum ſtatuit, quoniam ſua tempeſtate, omnem medium colorem per caprinum philoſophi intelligebant. Idque fortaſſe non ab re, quòd caprinus, inter medios colores præcipuus ſit, & cæteris perfectior. at in aliis, nempe acroamaticis, certum quidem non præfixit numerum; ſed quibuſdã poſitis mediis coloribus, cæteros ſignificare voluit. Nos ex his, quæ hinc inde innuit, iudicamus ſex poſſe excipi colorum ſpecies, quæ multas ſub ſe differẽtias continere poſſunt, magis minúsue extremorum colorum qualitatem trahentes. huiuſmodi ſunt, cæſius, caprinus, aquinus, vel aquilus; rauus, quem charopon Ariſtoteles vocat; cæruleus, & niger. cæſius porrò tres ſub ſe ſpecies habere videtur, vt paulò antè dixi; nam color palleſcens, qui oliuis, & ſalicibus ineſſe videtur, cæſius dicitur. is quoque, qui ad viridem tendere cernitur, adhuc ſub cæſio ponitur aliquando. & caprinus, qui quoniam à claritate glauci coloris cadens, in ſqualliditatem ſe recipit, eſt ſanè color ſordidiuſculus, & aliquo modo vinoſus, & flaueſcens, ac quòd in capris maximè conſpiciatur eo nomine donatus. Hunc quo ad cernendi claritatem, primatũ obtinere, & optimorũ morum indicium eſſe affirmauit Ariſtoteles primo de Hiſtoria animalium Cap. X. licet alii ſtoliditatem ſignificare doceant, ve-

lut auctor libri, qui de Physiognomia inscribitur. quem vel ex hoc aperte colliges, non verè adscribi Aristoteli, quòd hæc dicta inuicem pugnent. Sed & recentiores Physiognomici huic adstipulantur, cum dicant splendicantes oculos stoliditatem arguere, ac tales in capris reperiri. Verùm mea sentẽtia hi, quod ouibus conuenit, capris adscripserunt. ouinum autem oculum habent, ii qui aquino vel aquilo dicto colore notantur, quemadmodum quinto de Historia animaliũ. Philosophus nos docuit. his adstipulatur et id, quòd nono eiusdẽ operis libro habet, cum inquit: Genus ouile amẽs, & moribus, vt dici solet, stultissimis est, quippe quod omnium quadrupedum maximè ineptum sit. Repit in deserta sine causa, hyeme obstante ipsum sæpe egreditur è stabulo: occupatum à niue, nisi pastor compulerit, abire non vult. sed perit desistens, nisi mares à pastoribus educantur, ita enim reliquus grex insequitur. hæc Philosophus. Quibus verbis planè constat, fatuitatẽ adscribi Ouibus, aliqua tamen est veluti stupiditas in capris, vt idem Philosophus eodem libro subdit, inquiens Caprarum ex grege, si quis vnam per villos à mento dependentes apprehenderit, cæteræ stant, veluti stupidæ, suos oculos in vnam illam conìicientes. Hinc cõstat quòd capræ non notantur stoliditate. Et quoniã familiarius ad hominem accedunt, quin etiam ob solertiam laudantur à Philosopho libro decimo de Historia animalium cap. VI. Inquit enim: sed ex cæteris quoque quadrupedibus; multæ prudentes sibi opitulari videntur. nam & in Creta insula capras syluestres transfixas sagitta Dictamum herbam quęrere aiunt, hoc enim spicula è corpore eiiciunt. Hæc Philosophus. Animalia itaque, quæ secundum to-

tum genus fatua dicuntur, nulla prudentia commendari solent. Iure igitur philosophus ait (vt à quo deflexa est oratio redeamus) qui oculum caprinum habent, clare vident, & optimos mores habent. Non solum autem capris oculus huiusmodi tribuitur, sed & Capreis. Capreæ enim acutè vident, vt à videndi acie δορκάδες nomen sibi apud Græcos inuenerit. Quod igitur posteriores Physiognomici capris adscripserũt, ouibus dandum erat, quæ aquinũ oculum habent: cum capris mansuetudo, familiaritas cum hominibus & nonnihil prudentiæ tribuatur: licet illis insit aliqua stupiditas. Eiusmodi oculos Socratem habuisse legimus, magnos scilicet & splendentes, & acutè cernentes. Alexander quoque Magnus, probam oculorum magnitudinem habebat, & liquidò, ac clarè cernebat, in neutris tamen fatuitatem significasse crediderim. Sed vt in vnum oculorum splendorem colligam, splendor, quem pro luce, & claritate oculi modo intelligo, primo adest his, qui paucum habent humorem, & sincerum, vt est in glaucis, caprinis, & aquinis, mox in flauis, & fuluis, & colore variis reperitur; minus autem in aliis; quoniam in cæteris maior humoris altitudo, & profunditas cernitur. Et de caprino hactenus. His succedit color à Latinis dictus aquilus, quem Græci ὑδατῶδες χρῶμα Gaza aquinum dixit, & medici aquaticum. dictus autem est aquilus, non ab aquila, sed ab aqua. Hic color, maiorem humoris copiam arguit quàm caprinus, & cæsius; atque ob id discedit à claritate cæsii, & caprini, & accedit ad colorem aquæ illius, quæ media est inter claram & cæruleam, vel atram. In veris quidem coloribus, colorem aquilum esse putarim, quem Neapoli dicimus brunum, quemque non

nulli fuſcum appellant. hunc in Auguſto perbellè notauit Suetonius. ſcribit enim colorem habuiſſe medium inter aquilum. & album. Mauri; qui Africam incolunt, colore aquilo inſigniuntur. Hunc colorem in equis eſſe dicerem, quem hodie caſtagnum clarum vocāt. cæterum diſtinguitur quibuſdam differentiis, prout magis, minusúe opacat. itaque in oculis illum opinor eſſe aquinum, quem aqua habet, quæ nec admodum multa eſt vt nigricet, ita vt fundus non videatur: nec pauca: clara tamen, vt fundus perſpiciatur. Sic enim nos docuit Philoſophus quinto de Generatione animalium Tales ſunt aquę, quæ in foſsis arcentur. Verùm color hic aquilus, quoniam maximè in ouibus cernitur, cum ſit color oculorum ouium, iure nobis poſſet ouinus nominari; ea ratione, qua antiqui caprinum dixerunt eum, qui in caprarum oculis paſsim conſpicitur. Sed in differentibus ſanè regionibus color hic variat: in ouibus enim ex Africa delatis, quas vidimus color hic obſcurius ineſt, etſi clarius in noſtris appareat, ſi inter sè mutuò conferantur. Latini quidam hunc fuſcum dicunt, & ſubnigrū: ſed quomodo Græcis vocetur, è libro de Coloribus petendum eſt. attamen, vt diximus, Aquilus non eſt verè fuſcus color. Color viridis potius eſt glauci ſpecies, quàm aquili, cum aquilo clarior ſit. & quanquam Ariſtoteles auctore Alexandro tertio libro Meteoron, viridem colorem pro nigro accepit; tamen, vt opinor, ibi cum cādido comparauit Ariſtoteles. Porrò colorem aquilum ſtoliditatem arguere, ex Ariſtotele ſuperius retulimus. Quare ſi alia conſenſerint, certum indicium ſtoliditatis eſſe credito. puta ſi oculi promineant, aut ſicciores ſint, & palpitent, aut magni ſint;

firmum erit ſignum ſtoliditatis. quòd ſi palluerint, certum ſtupiditatis ſignum habeto. Cæterum de charopis iam dicendum χαροπὸν Gaza variè reddit, modo fuluum, vt primo de Hiſtoria animalium cap. X. modo ruffum, vt quinto de Generatione animalium cap. primo: modo flauum. Alii charopon rauum interpretantur, & colorem varium, multasque ſub ſe continere colorum differẽtias credunt; cui ſententiæ non accedo ob Ariſtotelis diuiſionem, quam facit quinto de Generatione animalium cap. primo vbi habet: oculi omnium puerorum ſtatim à partu cæſiuſculi ſunt, poſt verò immutantur in eam naturam, quæ futura eſt. quod in cæteris animalibus non euenit manifeſtè; cuius rei cauſa eſt, quòd cæteris animalibus oculi, in ſuo cuiuſque genere vnicolores potius ſunt, vt boum nigri, ouium omnium aquoſi, vel, vt vertit Gaza, aquini, aliorum charopi toto genere, aut cæſii, nonnullorum caprini, vt caprarii generis. At hominum oculos, varios verſicoloresque eſſe euenit. nam alii cæſii, alii charopi, alii nigri, alii caprini. quamobrem vt cæterorum nonnulli, ſuo in genere, diſsident inter ſe, ſic nonnulli à ſe ipſis differunt. hæc Philoſophus. Hinc conſtat eum, charopon, non pro vario colore accepiſſe, ſed pro certo, ac determinato, qui toti ſpeciei communis eſt. Minus ſane illorum ſententiam probo, qui per charopon, cæſium aliquando intelligunt, quòd eũ à glauco diſtinxerit Philoſophus. Minimè quoque omnium ruffum redderem, aut flauũ, aut fuluũ. nam Ariſtoteles V. de Generatione animalium Cap. V. & VI. omnibus leonibus colorem πυῤῥὸν tribuit, qui à Latinis dictus eſt fuluus, & ruffus. At χαροπὸς non idem ſignificat, quod πυῤῥὸς: quare melius forte eſt

cum Galeno sentire, qui vt libro XII. Meth. med. cum de coloribus vini verba facit, vinum quod non admodum splendet, sed pallescit igneum pallens vocat, id quod antea fuluum dixerat: Et quando flauities vini, claritatem habet, flauum appellat. ita dicamus charopon constare nigro, & flauo cum splendore; nam non est vnus color. Latini hunc rauum vocitant, licet Horatius cum dixit raua lupa, colorem nigrum, cineritio commixtum, quo lupæ notantur intellexisse videatur. & quoniam niger color, & flauus splendens, pulcherrimum reddunt oculum, Græci χαροπὸν quasi gratiosum dixerunt. Quare Gaza cum fuluum traduxit, splendorem illum magis quam charopi naturam explicare videtur, qui in oculis leonum, & aquilarum, & præcipue vulturis cernitur. quippe charopos apud Aristotelem splendorẽ illum igneum pallentem, in oculis denotat potius quàm colorem fuluum. Et cùm plus minusuè splendoris habet, magis minusuè charopus dicitur. Hinc Gazam variasse crediderim, & in aliis animalibus ruffum dixisse, in hominibus verò fuluum, & subflauum; qui splendoris, & claritatis minus habeat, quàm in leonibus, & aquilis, atque vulturibus, In quorum oculis splendor maximus cernitur. Hinc quoque natum puto, quod posteriores Græci charopon pro vario acceperint. Aristoteles tamen pro splẽdenti subflauo accipere videtur, & in hominibus, & in brutis; si quidem homines huiusmodi oculos habentes, leonibus assimilauit. Sed quia in his, qui persimiles videntur charopis, quædam innumera difformitas accidere solet: liceat nobis illam ad summã perducere, atque in numerum redigere. Pars illa oculi, quæ nigrum dicitur, posita inter album oculi & pu-

pillam, aut vnius coloris est, aut multi. Si quidem vnicolor est, adhuc in duas portiones distrahitur: nam, aut splendet, aut pallet. Et si splendet, & vnicolor esse, splendescentem subflauam, aut pallentem igneam dicemus. sin verò pallet, fuluam. quòd si nonnihil sed non plenè rubet, ruffeam nominabimus. Et quamuis omnium ferè Latinorum turba, leones, & aquilas fuluos nominet: magis tamen ruffos eos dicerem, quàm fuluos. Sunt enim subrubei potius, quàm flaui, aut fulgentes. & fuluus color auro magis quàm leonibus competit. Aristoteles quidem certè leones πυρρὺς vocat, cui magis respondet subrubedo, quàm color fuluus, etsi Græci promiscuè interdum eo nomine vtantur. fuluum enim est mixtum ex nigro, & flauo, & quasi puniceum facit. Est itaque prima oculi portio, quæ interiacet inter pupillam, & album, cum vnicolor est, vel flaua ardens, aut fulua. Sin autem multicolor est, duas patitur differentias nã totus ille orbiculus expunctus est maculis minutis, aut albicantibus, aut nigricantibus, aut rubentibus aut pallescentibus, & splendescentibus: Atque hic est vnus modus varietatis illius orbiculi. Alter præterea modus in multis apparet. orbiculus enim ille, quem nigrum oculi diximus, in aliquibus duas videtur secari in partes, vna est extima, quę album oculi tangit; Altera est illa interior. &, vt rem apertius intelligas, illa pars cohærens & cotigua albo, nominetur circulus: interior verò, quę pupillæ propinquior est, appelletur orbiculus. Cùm igitur hæ duę partes coloribus differunt, circulus subniger est, & orbiculus fuluus, aut sub albus, vel flauescens, vel expunctus est maculis, superius enumeratis. Hæ igitur sunt differentiæ, quibus oculi

varii dicuntur. Cuius varietatis cauſa ex his, quæ ſuperius enarrauimus, facilè colligere quis poterit. Cùm enim tres cauſas colorum mediorum numerauerimus, varietatẽ humidi, tunicam corneam atque vueam, & luminis extrinſeci admixtionem variam; ex ſitu luminis, ac paucitate, & multitudine humidi colorem variari continget. Hinc in collo columbæ alios, atque alios colores ob oppoſiti luminis diuerſum ſitum, diuerſaſque configurationes videmus, alia enim in parte opacat, & in alia altius lumen penetrat, & clareſcit. Sequuntur etiam colores calorem decoquentem. Aliqua namque pars magis albicat, cùm minus concocta eſt: alia verò non æque albicat, cùm calet, magiſque concocta eſt, vt libro de Coloribus aperuimus. Inde itaque fit, quòd aliquibus alter oculus glaucus, diuerſus, ab altero videatur: quòd ſcilicet humor alterius oculi minus ſit concoctus, minuſque craſſeſcat. Sed quid portendant breuiter accipe. Si varii oculi ſunt, & ſub flaui dicuntur, mediocrem cauitatem habentes, & leonibus perſimiles: robuſtum, ac magnanimum denotant. ſi plus iuſto flaueſcunt, impudentiam indicant: atque hoc ipſum ex canis oculis coniice. Sed ſi pallidi ſunt, & varii colores: timidum, ac mala ſuſpicantem ſignificant. Sin admodum relucent, Veneri deditum eſſe pronuncia. Sunt autem peſsimi ingenii, qui & maculoſos orbi culos hibent & pallidos. Sed ſi rubicantes maculæ pupillam circundant, iracundos iudica, ſin inter maculas nigras, rubentes intercidunt, & palleſcunt; veneficos ſignificari puta, & incantationis amatores. In quibus verò maculę ſuperabundant rubentes, eos callidos, & temerarios habeto. Quòd ſi circulus varius colore fuerit,

& oculi

& oculi fului: Ad dolos promptiores illos esse credas: sin autem circulus niger, & oculus fuluus, & temperatè humidus fuerit; virum indicat sapientem, & iustum, ac ingenio pollentem. Quòd si fuerit circulus viridis, & orbiculus niger, iniustum, furem, dolosum, & mulierosum illum esse credito. Auget etiam malitiam siccitas oculi. Et vt omnes oculorum varietates in vnum colligam, oculi varii cum siccitate, malum indicant: cùm humiditate, & oculorum iusta magnitudine, mediocrique cauitate, bonitatem portendunt. Quòd si in magnitudine excesserint, bobus: si in paruitate, simiis; si in cauitate, dolosis, ac rapacibus animalibus similes erunt. Porrò prominentes, stoliditatem; depressi, mollitiem notant. Quòd si rubicant, ebrios, & gulosos indicant. At tenebricolosi, dolosi, & malefici, indicium est. sin verò clari fuerint, optimi viri signũ erunt; nisi plura alia aduersentur. oculi stantes, mali sunt. Qui cito mouentur, impudentem, & infidum notant. sic homines, qui frequenter oculos claudunt tamquam insidiatores euita. Verum si quibus humiditas excedit, eos bonarum artium studiosos iudica: sin pallent, & palpitãt, stupidos, & ad morbum comitialem propensos. Et de variis oculis, eorum cauitate magnitudine, & motu, hæc sint satis. De cæruleo colore, qui reliquus erat, dicamus. Color cæruleus, ex Aristotelis placitis, copiam humoris arguit, quòd parum à nigro distet; estque auari signum, & effeminati, & in puerorum amorem propensissimi. quem sanè colorem Galbam habuisse literarũ monumentis scriptum accepimus. Quæ sanè indicia ex his coloribus enumerata, cum ad effectũ, tum ad aliqua animalia licet referre, vt ex physiognomicis habetur. Hæc de coloribus oculorum à nobis probata accipe.